

prout multiplicatur à luce, quæ est in fonte, & illuminat medium. Ex quibus patet, quòd lux habet esse reale, sed lumen habet esse intentionale. Quæcunque, ergo habent esse reale, quia eorum esse dependet ex suis subiectis, non possunt esse eiusdem speciei, nec propriè eiusdem generis in supercœlestibus, & in istis inferioribus. cum illa sint incorruptibilia, hæc autem corruptibilia. sed de his, quæ habent esse intentionale, quia non propriè collocantur in specie, vel in genere per sua subiecta, sed per sua principalia, quantuncunque sint in diuersis subiectis, si deriuata sint ab eodem principio, possunt per reductionem pertinere ad eandem speciem. Lumen ergo cœlestæ, vt lumen solare, quia deriuatum est ab eodem principio, quantuncunque sit receptum in diuersis subiectis, potest per educationem pertinere ad eandem speciem. dicimus, autem per reductionem, quia intentionalia directè, & per se non sunt in specie, vel in genere, sed per reductionem: & quòd dictum est de lumine deriuato à Sole: veritatem habet de lumine deriuato ab illa luce primo producta. Quicquid ergo sit de lumine, lux tamen illa primo producta, quia erat in corpore cœlesti, & incorruptibili, nullo modo erat eiusdem speciei, nec propriè eiusdem generis cum ista luce inferiori, quæ est elementalis.

Ad tertium dicendum, quòd nec lux cœlestis est eiusdem speciei, nec propriè eiusdem generis cum ista luce elementali: nec etiam lumen illud, & istud pertinent ad eandem speciem.

Ad formam vero arguendi, quòd habent eundem actum, & eodem modo iminuant visum, patuit in principali quæstione, quòd non. nam illud facit lux solaris, vel eius lumen, quòd non faceret lux, vel lumen igneum, quantuncunque multiplicatum: Vel possumus dicere, quòd non est simile de hac luce, & illa: vel de lumine hoc, & illo in se, & per comparationem ad actum videndi, quia actus videndi habet unitatem ex potentia passiva. Constat autem, quòd vna, & eadem potentia potest ferri in diuersa obiecta genere, vt non solum in obiecto est per se visibilis color, qui est qualitas, sed etiam magnitudo, quæ est quantitas. Propter quod ex unitate actuum eiusdem potentie non possumus indicare unitatem obiectorum secundum se,

nisi forte, vt referuntur ad illam potentiam, ad quã non semper comparantur
unitate genetis, sed per quandam Analogiam.

A

ARTIC. II.

*An lumen, quod videmus, de medijs potentia educatur.
Conclusio est negatiua.*

Aegidius in tractatione de intentionibus in medio Aeg. Quol. 5. q. 10. Et 2. p. Hexam. cap. 12. D. Thom. 1. p. q. 67. arti. 3. D. Bon. d. 1. arti. 3. q. 1. Ric. d. 13. q. 5. Bacc. d. 13. arti. 1. 2. 4. Tho. Arg. d. 13. q. 1. artic. 3. Dur. d. 13. q. 1. Sonc. 7. Met. q. 2.

SECUNDO queritur de luce illa, prout comparatur ad medium, & erit quæstio: Vtrum illuminando medium educatur lumen de potentia medij.

Et videtur, quòd sic. quia quidquid fit in aliqua materia, educitur de potentia illius materie: ergo si lumen fit in medio tanquam in propria materia: oportet, quòd educatur de potentia medij.

Præterea lumen est actus lucidi, idest dyaphani, vt patet ex 2. de anima. vbi vult Philosophus quòd lumen est quasi quidam color dyaphani. est ergo forma, & perfectio eiusdem: sed forma educitur de potentia materia, cuius est forma: ergo &c.

T. 6. 19.

Præterea videntur aliqui velle, quòd lumen fiat ex sola multiplicatione lucis. vt à luce, quæ est in corpore lucido, multiplicatur lumen in medio, siue in corpore dyaphano. sed hoc videtur impossibile. quia secundum Hugonem de sacramentis lib. 1. parte. 6. cap. vlti. Creare, & adnihilare, & multiplicare sunt solius Dei. Solus ergo Deus hoc facere posset, multiplicare lumen a corpore lucido, non autem ipsum corpus lucidum, si ergo ipsum corpus lucidum, vt videmus ad sensum, facit lumen suum in medio; hoc non erit per multiplicationem, sed per educationem: educet ergo ipsum de potentia medij, sicut educuntur aliæ formæ de potentia materie, siue substantiales, siue accidentales.

Creatio, Multiplicatio, & Adnihilatio solius Dei.

IN CONTRARIUM est: quia, vt patet ex quæstione præcedenti, lumen in medio habet esse intentionale. sed quæ habent tale esse non educuntur de potentia sui subiecti: ergo &c.

D

RESOLVTIO.

Lumen, quod videmus, de potentia medij educi non est dicendum, cum intentionalia ex materie potentia non educantur, sicut de sui subiecti potentia. Id quod immutabilitatis, carentie contrarietatis, carentieque successionis ratione affirmatur.

RESPONDEO dicendum, quòd quadruplici via possumus declarare, quòd intentionalia non

non educuntur de potentia materiæ, siue de potentia sui subiecti, vt prima via sumatur ex intransmutabilitate, quia recipiuntur sine transmutatione reali. Secunda sumatur ex immaterialitate, quia, quæ sic recipiuntur videntur recipi velut formæ sine materia. Tertia ex carentia contrarietatis, quia quæ sic recipiuntur non habent contrarietatem ad inuicem. Quarta sumatur ex carentia successionis & temporis, quia talia possunt fieri in instanti, & sine tempore.

Prima via sic patet. Nam ex ipsa intransmutabilitate, quia non oportet quod immutata intentionaliter transmutentur realiter: videmus enim quod ipsa corpora super cælestia quæ non recipiunt peregrinas impressiones, & quæ sunt alterantia inalterata: propter quod realiter immutari non possunt immutantur. tamen intentionaliter, quia lumen solis peruenit vsque ad nos. propter quod oportet quod se diffundat, per omnia corpora intermedia inter nos, solem, quia secundum communem opinionem Astronomorū tres Sphæræ cælestes sunt intermedie inter nos, & solem. Cum ergo ex potentia materiæ cæli nulla forma possit educi, quia tunc cælum esset alterans alteratū: cogimur ponere quod ista intentionalia, quorum multiplicationem videmus in ipsis cælestibus, non educantur de potentia materiæ.

Rursus lumen solare non solum diffundit se per corpora cælestia infra solem, sed etiam per corpora cælestia supra solem, quia omnes stellæ habent claritatem a sole. cum ergo lumen solis quod habet esse intentionale se diffundat per omnia corpora cælestia, quæ videmus, de quorum materiæ potentia nihil potest educi: aperte concluditur quod lumen non educatur de potentia medij, siue de potentia eius, in quo recipitur. sed ad solam præsentiam corporis lucidi, & secundum dispositionem medij. Dicimus autem secundum virtutem corporis lucidi, quia posset ita esse debilis virtutis, vt non posset illuminare medium: vt faceret esse visibilia, quæ sunt circa ipsum, sed forte faceret solum seipsum visibile, quia valde modica virtus requiritur, vt aliquod faciat seipsum visibile. Nam aliquæ squamæ piscium, & quercus putrida, & noctiluca, & alia alia seipsa faciunt visibilia in obscuro, propter aliquam participationem luminis, quam habent: sed non oportet, quod omnia talia sufficienter illuminent medium, vel, quod faciant esse sufficienter visibilia, quæ sunt circa ipsa. Diximus etiam secundum dispositionem medij, quia forte medium esset ita dispositum, quod non posset suscipere lumen a corpore lucido, etiam quantumcunque virtuoso, iuxta illud Boetij: Nubibus atris condita nullum fundere possunt sidera lumen.

Secunda via ad hoc idem sumi potest, ex ipsa immaterialitate, quia hoc est commune omnibus intentionibus, vt dicatur recipi in aliquo sicut formæ sine materia. Et ideo: quia omnes sensus immutantur intentionaliter, dicit Philosophus

A in 2. de anima, hoc esse commune omni sensui, quod sit susceptivus specierum sine materia. Intentiones ergo dicuntur recipi sine materia, quia non educuntur de potentia materiæ, si enim educerentur de huiusmodi potentia, non dicerentur recipi sine materia. imaginabimur, n. quod ita sunt istæ intentiones in medio, quæ sunt similitudines eorum, a quibus multiplicantur, sicut fiunt imagines in speculo. Ipsa enim imago non est ipsa facies, sed est similitudo eius, & quod non habeat esse reale ex ipsa eius apparentia declaratur, quia apparet vbi non est. Videtur enim esse ultra speculum, & maxime in speculo gibbo, cum ibi non sit, nam si fieret tale speculum de calibe, siue de ferro durissimo, quod imago pertransire non posset, videtur tamen imago ultra illud ferrum: Et quanto homo magis elongaret faciem a tali speculo, tanto illa imago magis videretur ultra illud ferrum, siue ultra illud speculū de ferro.

B Tertia via ad hoc idem sumitur ex carentia contrarietatis, nam huiusmodi formæ habentes esse intentionale, non habent contrarietatem, nec oppositionem ad inuicem, omnes enim colores existentes circa aliquod medium, quantumcunque sint oppositi, multiplicant intentiones suas per totum illud medium. vnde si circa aliquam partem aeris sit color albus, circa aliam partem sit color niger: qui sunt maxime colores oppositi: vel sint quicunque alij colores, omnes illi colores multiplicabunt intentiones, & similitudines suas, per totum illum aerem. aliter. n. non possent illi colores omnes videri in illo aere, vel cum illo aere. Et, quia existentes in aliquo aere, videmus omnes colores, qui sunt circa illū aerem: oportet, quod intentiones, & similitudines omnium illorum colorum habeant esse in qualibet parte illius aeris. propter quod in vno, & eodem puncto eiusdem aeris esse possunt similitudines coloris albi, nigri, & omnium aliorū colorum. quod stare non posset, si tales formæ intentionales haberent oppositionem ad inuicem. quia simul in eodē opposita esse non possunt, cum hæc sit natura oppositorum, quod vnum sit exclusivum alterius. Quia ergo formæ, quæ educuntur de potentia materiæ, habent contrarietatem ad inuicem, vt patet per Philosophum, qui semper, cum loquitur de generatione formarum eductarum de potentia materiæ ait, quod omnes huiusmodi generationes semper sunt ex contrariis, & in contraria. formæ ergo intentionales, quia non habent contrarietatem ad inuicem, de potentia materiæ non educuntur: nec de potentia medij, in quo sunt.

C Quarta via ad hoc idem sumitur ex carentia successionis, & temporis: seu ex carentia successionis temporalis. quia talia secundum se fiunt in non tempore, siue fiunt in instanti. si autem fiunt in tempore hoc, non est propter se, sed propter aliud, quod habent annexum. vnde & Philosophus in 2. de anima, vult quod lux se multiplicet in instanti: asserens inconueniens esse, si se multiplicaret in tempore, quod in tanto spatio sicut est ab oriente in occidentem nos lateret: quod patet

T. c. 121.

Speculi gibbi exequium.

Stellæ omnes à Sole claritate habent, & infra: supra se Sol diffundit lumen.

2. de aia 72.

*Animal nocturnum noctu lucet, & c. eundem, vel miredula dicitur.

Tex 974

Exemplum. patet sensibiliter verum esse, nam si aliquis videat aliquem hominem percutientem aliquam arborem à remotis, quia sonus se multiplicat in tempore, prius videt hominem percutientem secundam percussionem, quàm audiat primam: si ergo in tam modico spatio, quod non est vnus stadij, percipimus sonum se multiplicare in tempore, si lux se multiplicaret in tempore, quod in tanto spatio, sicut est ab oriente in occidentem, lateret nos, hoc fieri in tempore omnino est incòueniens, ergo quia formæ educæ de potentia materiæ cum educantur per transmutationes materiæ, oportet, quòd ex hoc, quòd interueniat ibi tempus, formæ intentionales, quæ de se multiplicant se in non tempore, & in instâti, non educuntur de potentia materiæ, vel de potentia medij; diximus autem formas intentionales multiplicari in instanti, & in non tempore quantum est de se, quia ratione alicuius annexi possunt se multiplicare in tempore, sicut posuimus exemplum de sono, qui cum habeat semper annexum aliquem motum aeris, qui sine tempore fieri non potest, ratione motus annexi, sonus se multiplicat in tempore: & sic de alijs intentionalibus, quibus esset aliquod annexum, quod requireret tempus, possumus dicere, quod multiplicant se in tempore.

Dub. Lateralis.

An in generatione formarum realium, & intentionalium sit aliqua similitudo.

Conclusio est affirmatiua.

VTERIVS forte dubitaret aliquis: Vtrum sit aliqua similitudo in generatione formarum intentionalium respectu generationis formarum realium.

Dicendum, quòd generatio formæ substantialis, quantum ad aliquid, habet aliquam similitudinem cum formis intentionalibus. Quærit enim Comment. in lib. Physic. Vtrum substantia substantiæ sit contraria; Respondetur, quòd substantia substantiæ est contraria secundum formam, non autem est contraria secundum materiam, quia eadem materia subiicitur vtrique formæ, vel vtrique contrariorum: ista autem contrarietas, quam ponimus in substâtijs, siue in formis substantialibus, magis attendenda est, quantum ad annexa formis, quàm quantum ad ipsas formas, nam nullæ duæ formæ substantiales sunt habentes transmutationem ad inuicem: vt quòd materia sub forma vnus possit fieri sub forma alterius, quin habeat aliquam contrarietatem annexam: vt si ex aere fiat ignis, aliqua contrarietas est vnus ad alium. vt quia aer est humidus, ignis siccus, vel quia aer est minus calidus, ignis magis calidus. Nam non

A solum frigidum opponitur calido secundum Philosophum, sed minus calidum magis calido. Propter nihil quidem aliud requiritur transmutatio in materia, nisi ad remouendam dispositionem secundum contrarietatem formarum accidentalium annexarum formæ substantiali, quare si ignis agat in aerem, in illo eodem instanti, in quo aer est ita desiccatus, & calefactus licet ignis, amouetur forma aeris, & introducit forma ignis. ipsa ergo forma aeris magis est contraria formæ ignis propter remissam caliditatem, & humiditatem, quas habet annexas, quàm propter seipsam. quia non requiritur tempus in generatione rerum, nisi propter contrarietatem, & cum totum huiusmodi tempus apponatur ad remouendum qualitates contrarias annexas formis substantialibus, patet verum esse, quod dicebatur, videlicet contrarietatem in formis substantialibus magis esse propter qualitates contrarias annexas, quàm propter ipsas formas.

Ex his autem patere potest, quod supra dicebatur, videlicet aliquam similitudinem esse introductionis formarum substantialium in materia, & formarum intentionalium in medio. nam cum medium nullam habeat contrarietatem ad formas intentionales, & specialiter ad intentiones mouentes visum; in illo instanti, in quo corpus lucidum præsentat se medio, diffunditur lumen in toto medio, & in illo eodem instanti, in quo colores, vt sunt apti nati mouere medium, offerunt se medio, multiplicant intentiones suas in ipso medio. sic & materia in illo eodem instanti, in quo est spoliata omni qualitate contraria, quam habet ad aliam formam, expoliatur sua forma, & inducitur alia forma. Propter quod, si esset in materia priuatio substantialis formæ absque contrarietate ad illam, sicut est in aere priuatio luminis absque contrarietate ad ipsum; & sicut in instanti inducitur lumen absque alia alteratione præcedente in medio, sic substantialis forma induceretur in instanti absque alteratione alia in materia præcedente. Sed dices: Cū sit tanta similitudo formæ substantialis ad formas intentionales, vt est per habita declaratum, quare non sic concedimus formas intentionales educi de potentia medij, sicut concedimus formas substantiales educi de potentia materiæ?

D Sciendum ergo, quòd non oportet similitudinem formæ substantialis, vel ipsam formam substantialem se præsentare materiæ, ad hoc, quòd fiat forma in materia, generatur enim ignis secundum Commentatorem, & secundum quòd videmus ad sensum, non solum ab igne, sed etiam à motu, in illo enim instanti, in quo est materia summe disposita ad formam ignis, siue hoc fiat præsentante igne, siue per aliud agens, vt per motum, ibi statim introducit forma ignis: vt non requirat ad hoc forma ignis, vt eius similitudo fiat in materia: sed requirit sola perfecta dispositio materiæ ad hoc, quòd inducatur talis forma in materia. & quia illa perfecta dispositio educitur de potentia materiæ, dicitur & ipsa forma educi de potentia

Formæ substantiales quomodo sunt contrarie Lib. 1. Physico. 52. & 5. Physico. eo. 10. & 8. Metaphysico. 3.

tentia materiæ, sed non sic est in formis intentionalibus, quia quantuncumque medium sit dispositum ad recipiendum lumen, & nullam contrarietatem habeat ad ipsum; nunquam ex hoc illuminabitur, nec recipiet lumen nisi ad præsentiam corporis lucidi, ut tota ratio producti luminis sit præsentia corporis illuminantis. Lumen ergo non propriè educitur de potentia mediij illuminati, sed gignitur ex corpore illuminante in corpore illuminato, nisi ergo aliquis sic vellet loqui largè de potentia mediij, quia quamvis fiat sine transmutatione mediij, tamen de necessitate habet fieri in medio, & de necessitate ibi requiritur potentia mediij recipientis. A moto enim medio non remaneret lumen, quia in vacuo non posset fieri lumen, ut ex hoc non dicatur lumen fieri ab extra, sicut dicitur anima intellectiva fieri ab extra, quia corrupto corpore non corrumpitur anima. sed a moto medio, & facto vacuo, ubi erat medium, & tiam præsentia luce, tolleretur lumen, ut in hoc habeat aliquam similitudinem lumen ad mediū cum formis eductis de potētia materiæ ad materiam, quia sicut tales formæ non possunt esse sine materia, sic nec lumen sine medio. lux enim, ut est in fonte, & habet esse reale, dicitur lux, ut est in medio, & habet esse intentionale, dicitur lumen, ut ait Avicenna, quamvis ex vñ loquēdi vñ ponatur pro alio, ut lux in Sole dicatur lumen: & lumen in aere dicatur lux.

Lux, & lumen, quid.

RESP. AD ARG. ART. II.

Auct. 12.
Met. C6. 15.
sub finem.

Primum dicendum, quod quicquid fit in materia, educitur de potētia materiæ: Verum est per transmutationem realem, quia formæ reales non fiunt sine transmutatione naturali, nam, ut Commentator in Met. dicit: Si forma fieret sine transmutatione materiæ, fieret de nihilo, quia hoc modo forma est aliqua res, quia fit ex aliqua re, id est ex aliqua reali transmutatione. secundū tamen veritatem loquendo, non debemus quærere formam ex quo fiat, sed in quo fiat, sufficit ergo transmutare materiam realiter, ut fiat realis forma, quod si sine tali transmutatione fieret forma; non haberet esse reale, sed si hoc volumus ad ipsas intentiones extendere, quæ non habent esse reale, sed similitudinarium, & non requirunt materiam, nisi, ut recipiat similitudinem agentis; dicimus illud facere præsentiam agentis, ut recipiat similitudo eius in materia, quantum ad esse intentionale, quod facit realis transmutatio materiæ, ut recipiatur ibi forma, quantum ad esse reale.

Ad secundum dicendum, quod lumen est quasi color dyaphani, & quasi perfectio eius, quæ licet habeat esse intentionale: tamen secundum tale esse plus habet de perfectione, quàm aliæ intentiones. Est enim lumen similitudo lucis, & habet esse similitudinarium, & intentionale.

Lumen similitudo lucis.

Ad formam autem arguendi, quod omnis forma educitur de potentia materiæ; ait, quod pro-

pter loquendo de potētia materiæ, non educitur nisi realiter transmutetur materia. sicut enim hoc est esse in potētia agentis, quia agens potest realiter transmutare, ut faciat: sic hoc est esse in potētia materiæ, quia potest realiter transmutari, ut fiat.

Esse in potētia agentis, & materiæ, quid.

Ad tertium dicendum, intentionis esse Hugonis, quod Solus Deus potest multiplicare, & creare. quia sicut Solus Deus potest de nihilo aliquid, nullo præsupposito sic Solus ille potest multiplicare, & augmentare, nullo addito: ut posset rem aliquam augmentare, non rarefacta: nec re alia sibi addita, quantum ergo ad intentiones, de quibus loquimur, nihil facit dictum Hugonis.

QVÆSTIO III.

De Dei operatione.

OSTIA quæritur de tertio Principali: Videlicet quomodo operetur Deus. Et circa hoc quærentur duo, nam cum Deus operetur dicendo, & non dicat aliter nisi gignendo verbū, erit quæstio: Vtrum Deus operetur per verbum, & quia sicut Pater produxit verbum: ita Pater, & Filius producant Spiritum Sanctum. Quæritur vtrum Pater, & Filius operentur per Spiritum Sanctum.

ARTIC. I.

An Pater operetur per Filium.

Conclusio est affirmativa.

Magister. sent. d. 13. D. Tho. Ser. 2. d. 13. q. 1. artic. 5. Et de Ver. 44. artic. 4. 8.

Primum sic proceditur: Videtur, quod Pater non operetur per Filium, quia agens per alium non immediate attingit effectū, sed attingit mediāte illo per quē agit, sed nullum effectum immediate attingit Filius, quem non immediate attingat Pater: ergo immediate, Filio, vel per Filium nullum effectum producit Pater.

Præterea præpositio, per, videtur importare aliquam habitudinem causæ, si ergo Pater operatur per Filium, ergo ad operationem Patris, vel quod Pater operetur aliquid, facit Filius aliquid ergo recipiet Pater à Filio, quia recipit hoc, quod operari possit, vel quod operetur: sed nihil recipit Pater ab aliqua alia persona, cum secundum Dionysium de diu. nom. Pater sit fontana deitatis: ergo &c.

Præpositio, per, quid significet.

Præterea secundum Dam. cogitatio Dei est opus eius, si ergo Pater operaretur per Filium, cogitaret

gitaret per Filium, & esse sapiens per Filium, quod est inconueniens dicere.

Præterea illud, per quod operatur aliquid, est causa media ad operandum, esset ergo Pater causa prima, & Filius causa media, essent ergo non vna causa rerum, sed duæ causæ, quod est inconueniens.

IN CONTRARIUM est Apostolus ad Hebræos. 1. vbi dicitur: Nouissime autem his diebus locutus est nobis Pater in Filio, per quem fecit & secula, id est, per quem fecit mundum.

Præterea Augustinus in lib. Confess. loquens Deo Patri ait: Vno verbo æterno, tibi autem coæterno dicis quicquid dicis, & fit quicquid dicis.

RESOLVTIO.

Pater omnia per Filium producit, vt ex Filij productione, et Filium producendi modo, productionis: que creaturæ, videre licet.

RESPONDEO dicendum, quod triplici via possumus declarare, quod omnia operatur Pater per Filium: vt Vna via sumatur ex ipsa productione Filij, vt est quædam persona producta à Patre. Secunda ex ipso modo productionis Filij, vt quia Filius producit per talem modum, videlicet per modum intelligendi. Tertia via sumatur ex modo productionis creaturæ, quia creatura producit à Deo sicut artificiatum ab artifice, iuxta illud: Omnium enim est artifex.

Prima via sic patet: Nam Filius est quædam res, & quædam persona producta à Patre, ita quod nihil habet à se, sed totum habet à Patre. ideo dicit Hylarius, quod Filius nihil habet nisi natum, id est, quod nascendo accepit; & quia Filius nihil habet à se nihil potest facere à seipso, ideo dicitur Io. 5. nec potest Filius à se facere, nisi quod viderit Patrem facientem, quod Aug. exponens ait, quod videre Filij à Patre, hoc est natum esse à Patre, quare sic nihil potest facere Filius à se: sed quicquid facit, hoc habet à Patre, ergo quicquid facit Filius, vt facit illud, hoc est à Patre, & per consequens illud facit Pater, omnia ergo operatur per Filium, & omnia opera Filij sunt opera Patris, secundum quod diximus. Imaginabimur enim, quod illam eandem substantiam, illam eadem virtutem, quam habet Pater, communicat cum filio, & ab illa virtute, quæ est communis Patri, & Filio, & toti Trinitati producit creatura, & quodcumque opus diuinum; Illud ergo opus erit à Patre dupliciter, quia erit immediate ab eo. Nam Pater sic dedit Filio virtutem suam, quia eam totam dedit Filio, & totam sibi retinuit. Si ergo à virtute diuina procedit quodlibet opus, & illa virtus est in Patre, & Filio; quodlibet opus procedit immediate à Patre, & Filio, vnde bene dictum est de opere quocumque, quod procedit immediate à

A Patre.

Rursum benedictum est de opere quocumque, quod procedit à Patre immediate. nam loquendo de quocumque opere, quod facit Pater, & Filius, patet, quod illud opus erit à Patre, vt fit per virtutem, quæ est in Patre: & erit à Patre, prout fit per virtutem, quæ est in Filio. quia illa virtus habet Filius à Patre. Si ergo Pater dedisset virtutem Filio, & non retinisset eam sibi, omnia faceret Pater per Filium, & omnia faceret mediante Filio, nihil ergo faceret immediate. sed quia sic dedit virtutem Filio, quod totam retinuit sibi, dupliciter operatur Pater quodlibet opus per se, & immediate, In quantum habet in se illam virtutem, à qua procedit immediate opus, & per Filium mediate. In quantum illam virtutem dedit Filio, per quam Filius facit illud opus; ideo dicit Magister in littera, quod Pater operatur per Filium, quia genuit opificem Filium, Quid ergo est, Patrem generare Filium opificem, nisi dare sibi virtutem operandi, per quam est opifex.

Ad hoc etiam vadunt verba Ioannis Chrysostomi, & habentur in littera: quia si Pater est causa Filij, multo magis est causa eorum, quæ facit Filius: nam si quid est causa causæ, est causa causæ, si Pater est causa Filij, ergo multo magis est causa causatorum à Filio, siue est causa eorum, quæ causat, & facit Filius, operatur ergo Pater per Filium, quia operatur omnia opera, quæ operatur Filius.

Aduertendum tamen, quod licet sic loquatur Chrysostomus tantus Doctor, quod Pater est causa Filij, sustinet tale dictum Ecclesia ad exprimendam illam tantam veritatem, quia quicquid habet Filius habet à Patre, & quod nihil habet Filius, nisi quod gignendo dat sibi Pater: tamen nomen causæ non proprie recipitur in diuinis, quia est causa, ad cuius esse sequitur aliud. Filius autem non est aliud à Patre, sed alius. Quantum autem ad veritatem questionis sufficit, quod Filius sit alius à Patre, & quod virtutem operandi habeat à Patre, quo posito omnia opera, vt sunt à Filio, sunt à Patre. Omnia ergo opera operatur Pater per Filium, quia virtutem operandi omnia opera accepit à Patre Filius.

Secunda via ad hoc idem sumitur, si consideretur modus productionis Filij, nam Pater produxit Filium tanquam suum verbum, quo dicit quicquid dicit, & fit quicquid dicit. Vnde Augustinus in de Trinitate loquens de Filio ait, quod est eo verbum, quo Filius, & eo Filius, quo verbum. Si ergo inuestigemus, quid importetur nomine verbi, patet, Patrem omnia agere per Filium. Verbum enim cuiuslibet rei est idem, quod definitio eius, Vnde Augustinus 9. de Trinitate, ait: quod definitio quid sit temperantia, vel intemperantia, hoc est verbum eius, sic enim imaginabimur, quod verbum in voce prolatum est signum verbi in mente concepti. Vnde Aug. 15. de Trinitate, In mente verbi, quod foris sonat, signum est verbi, quod in tus lucet, cum nominamus aliquid rationem aliquam concipimus in mente de illa re, quam nominamus

Pater quomodo operatur per Filium.

Tomo 1. cap. 10.

Tomo 1. cap. 11.

Hebr. 1.

Tomo 1.

Videre Filium, est à Patre natum esse.

Opus omne dupliciter est à Patre.

Diffinitio,
Verbum, &
Speculum
idem.

Lib. 4. Met.
23.

7. Met. ca. 6.
2. Summæ.

Tomo 3.

mus, & illa ratio potest dici verbum, potest dici diffinitio, & potest dici speculum. Quod possit dici verbum patuit per Augustinū dicentē, quod verbum exterius significat verbū interius. Quod autem possit dici diffinitio patet per Philosophū dicentem, quod ratio, quam signat nomen, est diffinitio. Quod autē possit dici speculum, patet per Hugo. de angelica natura dicentē, quod diffinitio rei est quasi speculum: in qua ipsius rei natura cernitur, sicut in speculo corporis compositi imago videtur. Pater ergo intelligēdo se gignit in se quoddam verbum, quod est quēdam diffinitio omnium, & quoddam speculum, in quo relucet omnia. Cum ergo quodlibet agens per intellectum producat in se aliquid verbum, & aliquam rationem, per quam producit rem, quam vult intelligendo facere, Deus Pater producendo Verbum producit quandam diffinitionem omnium, per quod verbum diffiniendo omnia facit quęcunque facit. nam secundum Philosophum in Meta. A domo, quę est in anima, fit domus in materia. Artifex enim in se concipit rationem domus, vel diffinitionem domus vel verbum domus, & per illam conceptionem vel per illam diffinitionem vel per illud verbum, quod concepit de domo in anima, agit domum in materia. Et si artifex iste materialis per verbū vel per diffinitionem, quam concepit de rebus in se agit res exteriores multo magis Deus per verbum quod gignit in se quod est speculum in quo relucet omnia, vel est quēdam diffinitio, & quēdam ars in qua sunt rationes omnium, & per quam Pater agit, & operatur omnia. vnde Aug. loquens de filio. vi. de Tri. ait, quod est ars quēdam omnipotentis, atque sapientis Dei plena omnium rationem viventium, & incommutabilium. Quilibet enim artifex agit per rationes, quas habet de rebus apud se, & quia filius est verbum patris, in quo sunt omnes huiusmodi rationes, consequens est, quod quicquid agit Pater, agit per filium.

Diximus autē quod si artifex naturalis, vtpota homo per verbum, vel per rationē, quam concipit de re in anima, agit res in materia, quod multo magis hoc facit Deus, quia ad illas rationes, quas concipit homo in anima, non statim fiunt res in materia, sed oportet qd homo per manus suas faciat res in exteriori materia. verum est tamen qd manus hominis exterius dirigitur, & regulatur per rationē, quę est in mente interius. Et hoc modo a domo, quę est in anima, fit domus in materia, quia secundū domum vel secundum rationē domus, quā habet homo in anima, regulat manū suā, per quam faciat domum in materia. sed per rationes, quę sunt in mēte Dei, fiunt res in materia, siue fiunt res in quocunq; genere ad solum velle Dei, ideo dictum est, qd omnia quęcunq; voluit fecit, quia secundū velle suum per verbū suum vel per rationes æternas, quę sunt in verbo suo, agit quęcunq; agit, ergo diffetētia erit inter agere Dei agere angeli, & agere hominis. quilibet. n. istorum agit per verbū, quod habet in mente, & per rationes

A quas concipit in seipso. sed angelus verba sua, vel omnes rationes suas, per quas agit non format simul, sed successivē, & per tēpora; homo vero nec rationes, per quas agit, format simul, nec illę rationes sufficiunt ad agēdum. sed oportet, qd motibus manū vel motibus corporis agat quęcunq; exterius agit. sed Deus ab æterno genuit suū verbū, in quo sunt rationes omnium ab æterno, per quas rationes in suo proprio verbo ordinavit quęcunq; erat factururus in tēpore. vnde Aug. j. super Gene. dicit, qd non motibus corporis sicut operatur homo, aut motibus tēporalibus sicut operatur angelus, sed æternis atque incōmutabilibus, & stabilibus rationibus cōæternis sibi verbi sui operatur Deus. Pater ergo qd si consideramus modum productionis filij, quia producitur vt verbum plenū omnibus rationibus æternis, quia omnia facit Deus per illas rationes æternas, omnia facit per verbum, quod est ars plena omnibus rationibus illis.

B Tertia via ad hoc idem sumitur, si consideretur modus productionis creaturarum. Dicemus enim, quod productio personarum est ratio productionis creaturarum primo enim Deus produxit filium, & postea per filium produxit creaturas, vt sit impossibile quod producantur creaturę sine productione filij, & productio filij fuit & est ratio productionis creaturarum. Si enim mundus fuisset ab æterno productio filij, fuisset prior, quā productio creature, sicut ratio rei in artifice p̄cedit rem, cuius est ratio. Quātūcunque enim poneretur mundus æternus, productio verbi p̄cessisset productionem mundi. sicut enim modo, quia mundus semper durabit, dicimus quod Deus regnabit in æternum, & vltra. sic si Deus fecisset mundum ab æterno, possemus dicere nunc, quod Deus regnavit ab æterno, & ante. Nam æternitatem creature p̄cessisset æternitas Dei patris, & Verbi, & Spiritus Sancti. sed de hoc. i. de Spiritu Sancto agetur in alia quęstione. & si posita æternitate mundi, quam falso posuerunt Philosophi, conceptio verbi non p̄cessisset creaturam duratione, p̄cessisset origine, & dignitate, quia ab emanatione verbi semper sumpsisset originem emanatio creature.

C Redeamus ergo ad propositum, & dicamus qd si omnia comparantur ad Deum, sicut artificia ad artificem. iuxta illud Sap. vij. Omnium enim est artifex omnem habens virtutem, & Conmen. in Met. vult qd omnia, quę sunt hic inferius p̄cedūt ab vna arte principali, quę est ipse Deus.

D Si ergo hoc est de ratione cuiuscunq; artificis, qd gignat in se verbum, in quo est ratio rei fiendę, per quam facit rem fiendam, consequens est, quod non negemus a Deo agente per intellectū, quod non negamus a quibuscunq; agentibus per intellectum. cōcipit ergo Deus in seipso verbum plenum rationibus æternis, & plenum rationibus omnium. Deus ergo per verbum, & per rationes illas faciet omnia, quia emanatio verbi erit ratio emanationis omnium, igitur non solum si consideretur modus emanationis verbi, sed etiam si consideretur modus emanationis creaturarum, quia

Tomo 3.

Homo, Angelus, & Deus
diversissime
de operant.
Idem supra
dist. 12. q. 1.
ait.

Personarū
productio est
ratio productionis
creaturarum.

Mundo p̄
ficio ab æterno
no quidā
sequatur.

Sap. 7.

Lib. 12.
Met. 60. 44.

quia emanant a Deo, vt artificata ab artifice: Deus Pater producit verbum, in quo sunt rationes omnium, per illud verbum producit oia.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, qd nullum effectum immediate attingit filius, quē immediate non attingat pater, quia, vt patuit, virtutem illam agendi quam dedit filio, totam sibi retinuit, & habet eam in seipso. prout ergo illam virtutem dedit filio, agit mediante filio, & per filium: prout vero totam retinuit sibi, & habet eā in seipso agit immediate, & per seipsum. vna tamen simplex actio est, qua agit pater, & filius, & tota Trinitas. Illa tamen actio, vel creatio, vel productio cuiuscunque creaturæ, est a patre, & est à filio, & est à patre per filium. est enim vna simplex diuina essentia, & natura est tota in patre, & in filio, & tota est a patre in filio. Ipse enim filius est, quasi quidam flos deitatis, & quædam pullulatio procedens a patre pullulante, & floreante, vt non possit a se agere, sed solum per id, quod habet a patre.

Ad secundum dicendum, qd hæc præpositio, p causalitatem notat in filio, non respectu patris, sed respectu creaturæ. & pater operatur per filiū non seipsum, sed creaturam. operatur ergo pater per filium non aliquid accipiendo a filio, sed virtutem suam agendi dando, & communicando filio.

Ad tertium dicendum, qd cum dicitur pater operatur per filium, nō intelligitur de operatione, quod est idem, quod esse patris. vnde non concedimus, qd pater intelligat per filiū, quia cum intelligit per filium, quia cum intelligere patris sit idē quod esse eius, si pater intelligeret per filium, pater esset per filium, si cogitatio accipiat per seipso actu intelligēdi, sicut pater est suum intelligere, & suum intelligere est suum esse, sic pater est suū cogitare, vel suum esse. Aug. tamen in 15. de Trini. Vult, quod cogitatio sit verbum imperfectum. Et ideo dicit, qd in Deo non est cogitatio, sed verbū quomodocunque tamen accipiat agere, cum dicimus, qd Deus agit per verbum; videtur intelligi non de agere, quod est idem, quod esse in Deo: sed de agere, per quod alia res a filio producit, a Deo, quia omnis alia res a filio producit a patre per filium.

Ad quartum dicendum, qd pater est causa prima, & filius est causa prima: & non sunt duæ causæ primæ, sed vna causa prima, nam sicut pater est Deus, & filius Deus: & pater, & filius non sunt nisi vnus Deus: sic pater est causa, & filius est causa. pater tamen, & filius non duæ causæ, sed vna causa, omnis enim causa dicitur esse causa per aliquā virtutem, quam habet in se, & per quam operat. sicut ergo pater, & filius sunt vnus Deus: sic sunt vna virtus, & vnum lumē, & vna causa. Nō enim differt, quod habet pater ab eo, quod habet filius quantum ad rem ipsam habitam, sed quantum ad modum habendi, quia pater illam naturam, & illam virtutē, quā hēt, nō habet ab alio, sed filius habet ab alio. Et ex isto alio modo habendi oriuntur veritates multarum propositionum; videlicet

A qd pater est Deus, non de Deo: & est lumen nō de lumine; filius tamen est Deus de Deo, & lumē de lumine. & pater est principium, nō de principio: filius est principium de principio. Pater tamen, & filius non duo Dij, sed vnus Deus, vnum lumē & vnum principium.

A R T I C. II.

*An Pater, & Filius operentur per Spiritum Sanctum.
Conclusio est affirmatiua.*

Magister sent. d. 13. D. Tho. de Ver. q. 4.

E C V N D O quæritur: Vtrum Pater, & Filius operentur per Spiritum sanctum. Et videtur qd non, nam Deus pater operatur per sapientiam suam. iuxta illud: Omnia in sapientia fecisti. & filius etiam operatur per sapientiam suam, quia est ipsa sapientia. sed Spiritus sanctus non dicitur sapientia patris, & filij. ergo per eum non operatur Pater, & Filius.

Præterea quodlibet agens agit per virtutē suā, quia ista tria se habent per ordinem secundum Dion. & Dam. Substantia, virtus, & operatio. sed esse sapientiam, & virtutem competit filio & appropriantur filio, iuxta illud. 1. ad Corinthios, Prædicamus Christum Dei virtutem, & Dei Sapientiam, cum ergo hæc non appropriantur Spiritui sancto, operabitur per Filium, & nō per Spiritum sanctum.

Præterea omnis creatura procedit a Patre, & Filio, & a tota Trinitate tanquam artifice. quia tota Trinitas est quasi quidam artifex omnis creaturæ, sed quilibet artifex operatur per suam artē. cum ergo Spiritus non dicatur ars Patris, & Filij: ergo, &c.

I N C O N T R A R I V M est Magister in littera dicens, quod per Spiritum Sanctum dicitur operari siue Pater, siue Filius. quia ab utroque procedit Spiritus sanctus, factor omnium, ergo &c.

Præterea Dio. 4. de diu. nomi. ait: quod amor, qui est in Deo, mouit ipsum ad operandum, amor ergo fuit causa, quare Deus operaretur, ergo per amorem facit quicquid facit. sed Spiritus sanctus est amor Patris, & Filij: ergo &c.

R E S O L V T I O.

Pater, & Filius operantur per Spiritum sanctum quatenus Spiritus sanctus est res in se: & persona producta. Idq; patet, si modus producendi Spiritum sanctum consideretur: quoniam pacto res creata producantur.

R E S P O N D E O dicendum, qd illis tribus vijs quibus declarauimus Patrem operari per Aegid. sup. ij. Sent. Fff Filium,

Cogitatio
non est in
Deo.
Tomo 3.
cap. 16.

1. Corinth. 1.

filium, declarare possumus patrem, & filium operari per spiritum sanctum. Erit enim prima via prout Spiritus sanctus est quædam res in se, & quædam persona producta a patre & filio. Secunda sumetur, si consideretur modus productionis spiritus sancti. Tertia autem via sumetur ex modo productionis creaturæ.

Prima via sic patet: sicut enim pater dat esse filio, & dat ei omnia, quæ habet: ita quoddam nihil habet filius a semetipso, sed totum habet a patre. quod ergo filius habet, & quod sit opifex, & quod habeat virtutem agendi, totum habet a patre; ideo pater operatur per filium, ut dicebatur, quoddam quicquid operatur filius operatur pater: sic quia spiritus sanctus habet naturam, & esse quicquid habet, habet a patre, & filio. Propter quod, quod sit opifex, & quoddam sit factor rei habet a patre, & filio. omnia ergo opera eius operatur pater, & filius, & ex hoc dicuntur operari per ipsum patrem, & filium.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex modo productionis Spiritus sancti. Nam sicut filius producit per modum intellectus, quia pater intelligendo se producit verbum, quo dicit omnia, sic pater & filius producant spiritum sanctum per modum voluntatis. quia pater, & filius volendo se, & diligendo se producant quendam amorem, qui est spiritus sanctus, quo diligunt omnia. nam quilibet amas diligit quæcumque amat amore a se procedente. Pater ergo, & filius quæcumque amant, diligunt amore à se procedente, qui est spiritus sanctus. sicut ergo ex modo procedendi filij, quia procedit per modum intellectus, & ut verbum, quo pater dicit omnia: & quia dicendo operatur, ideo per verbum operatur omnia sic, quia pater, & filius producant spiritum sanctum per modum voluntatis, qui est amor eorum, quo amant omnia. & quia spiritu sancto amant omnia, spiritu sancto producant omnia, nam volendo, & amando producant omnia. ideo dicit Dionysius. 4. de di. no. quoddam amor, qui est in Deo, non permittit ipsum esse sine germine, quod potest intelligi de germine creaturæ. Nam cum amare sit idem, quod velle bonum, ut dicit Philosophus in

Azi. 4. Rhet. cap. 4. cuius illi scriptio est de Amore, & odio.

2. Rhetoricorum: Deus quia amat creaturam, vult bonum creaturæ, & communicat ei de bonitate sua; hoc. n. modo Deus producit creaturam, quia communicat ei de bonitate sua. Deus ergo, & dicendo producit creaturam; & amando, & volendo bonum creaturæ communicat sibi bonitatem suam. quod faciendo producit creaturam, quia nihil est aliud creaturam producere, quam de bonitate sua creaturæ communicare. quia ergo Deus omnia producit dicendo omnia, pater producit per verbum, quo dicit omnia. & quia omnia producit amando, & volendo, Pater, & Filius, & tota Trinitas omnia producant per Spiritum sanctum, qui est amor diuinus, quo amantur omnia.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex modo productionis creaturarum. Dicebatur. n. quod creaturæ producantur a Deo sicut artificata ab artifice: sed omnia artificata sunt per voluntatem artificis, iuxta illud Philosophi in 6. Metaphy. Principium artis in artificialibus, est voluntas; & ibidem ait, quod ar-

tificiatum, & voluntarium est idem.

Omnia ergo procedunt a Deo per intellectum, & per voluntatem. Aliquando enim inuenimus, quoddam scientia Dei est causa rerum, iuxta illud Commentatoris in 12. Scientia nostra causatur a rebus: sed scientia Dei causat res. Et Augustinus. 15. de Trin. c. 13. ait. Vniuersas autem creaturas suas spirituales, & corporales non quia sunt, ideo nouit, sed ideo sunt, quia nouit, scientia ergo Dei est causa rerum, sicut & voluntas Dei est causa rerum: iuxta illud Augustinus. 13. de Trin. Voluntas Dei est prima, & summa causa omnium corporaliū specierum, atque motionum. nihil enim visibiliter & sensibilibiter hoc fit, quod non de interiori inuisibili, & intelligibili aula summi Imperatoris, aut iubeat, aut permittat: & sicut voluntas Dei est causa omnium creaturarum, quas videmus: sic est causa omnium, quas non videmus: omnia ergo fiunt a Deo per intellectum, & voluntatem. Quare si modus productionis creaturæ est, ut producat a Deo, tanquam artificata ab artifice, cum omnis artifex agat per intellectum & voluntatem: omnia producantur a Deo per intellectum & voluntatem, & ut producantur per intellectum, omnia producantur a Deo per verbum: prout vero producantur per voluntatem: omnia producantur per Spiritum sanctum. In illa ergo sancta Trinitate nisi emanaret ibi verbum, nihil produceretur a Deo in istis rebus creatis per intellectum: & nisi produceretur ibi Spiritus sanctus, qui est amor diuinus, nihil emanaret a Deo per amorem & per voluntatem. Propter quod bene dictum est, quod emanatio personarum est ratio emanationis creaturarum: Et si dicatur, In diuinis potest sumi amor essentialiter, & personaliter: Dicemus, quod amor ut in diuinis sumitur personaliter, est ratio emanationis creaturarum, ut procedunt a Deo per voluntatem & per amorem.

Adducemus autem & quartam rationem ad propositum communem questionis præsentis & præcedenti. Dicemus enim, quod Deus intelligendo se intelligit alia; & volendo & amando se, vult & amat alia. Si ergo intelligere se est causa, quare Deus intelligit alia; & velle, & amare se est causa quare velit & amet alia; illa persona, quæ producit in diuinis, prout Deus intelligit se: erit ratio, & causa quare producantur a Deo alia per modum intellectus. Propter quod emanatio verbi diuini est ratio quare producantur omnia alia. propter quod Deus pater producendo verbum diuinum dicit, & dicendo producit omnia alia: sic quia Deus volendo se, vult alia: illa persona, quæ procedit ex eo, quod Deus vult se, & amat se: erit ratio & causa quod Deus velit alia, & quod volendo producat alia. quia ergo persona, quæ procedit in diuinis per modum intellectus, est verbum, quod procedit a patre: omnia per verbum operatur pater. quia vero persona, quæ procedit in diuinis per modum voluntatis est Spiritus sanctus, qui est amor patris & filij, omnia amant Pater & Filius per Spiritum Sanctum; & quicquid communicant creaturæ de bonitate sua: communicant ei per Spiritum Sanctum. Quilibet enim Gentilis ponens Deum unum, & non Trinum: cogeretur

Auer. cō. 51. Dei scientia est causa rerum. vide supra d. 3. p. 2. q. 4. artic. 4. Scholium nostrum. To. 3. cap. 4.

Personarum diuinarum productio non est productionis creaturarum.

Trinitas à
Gentili po-
sita quod d
ferat à Chri-
stiana.

cogeretur ponere, quod Deus intelligeret se, & diligeret; & intelligendo se esset ibi verbum: & diligendo se, esset ibi amor, sed ibi verbum, & amor non poneret Gentilis esse alias res, nec relatas, nec absolutas; concederet tamen, & cogeretur concedere, quod per verbum illud, quod est in Deo, & per suum intelligere, & per illum amorem, qui est in Deo, & suum diligere Deus produxit omnia. Et verbum diuinum, & amor diuinus esset ratio productionis omnium. Illud ergo, quod dicerent Gentiles de verbo diuino, & amore non existere alias res, nec absolutas, nec relatas, dicemus nos de eis ponendo eas alias res non absolutas, sed relatas; & ponendo ibi veram emanationem, & productionem, ut ibi verbum verè emanet, & producat à Deo, Patre: & ibi amor, idest Spiritus sanctus verè emanet, & producat à Patre, & Filio, ut ex hoc omnia pater producat, per Verbum, & Pater, & Filius producat per Spiritum sanctum. a tota enim Trinitate procedit quodlibet opus, quia indiuisa sunt opera Trinitatis, cum sit indiuisa substantia. sed sicut ipsa virtus, & ipsa substantia diuina in se nullo modo realiter differens habet aliquem modum se habendi, ut est in Patre, quem non habet, ut est in Filio. quia in Patre est, ut fontana: in Filio, ut pullulatio, id est per pullulationem communicata. vel est in patre, ut non accepta ab alio, & hoc modo dicitur fontana. In filio est, ut accepta ab alio, & hoc modo potest vocari pullulatio. sic ipsum opus, quod procedit à diuina virtute, & a tota Trinitate, quia diuina virtus est ipsa diuina substantia. ideo tota Trinitas habet unam, & eandem substantiam: sed sicut huiusmodi virtus, & substantia habent aliquem modum se habendi in una persona, quæ non habet in alia, sic ipsum opus, quod procedit à tali virtute, & a tota Trinitate habet aliquem modum se habendi per comparisonem ad unam personam: vel habet aliquem modum respectus ad unam personam, quem non habet ad aliam, ut dicitur esse à Patre per Filium, & non e converso. Et dicitur esse à Patre immediate, & mediante Filio, & tamen non dicitur esse à Filio immediate, & mediante Patre. Et quod dictum est de Patre respectu Filij, veritatem habet de Patre, & Filio respectu Spiritus Sancti.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod Deus omnia operatur per sapientiam suam, & omnia operatur per voluntatem suam. creaturæ igitur, ut procedunt à Deo per sapientiam, factæ sunt à Patre per verbum: prout vero procedunt à Patre, & Filio per voluntatem, & per amorem, factæ sunt à Patre, & Filio per Spiritum sanctum. Creaturæ ergo quamuis fiant a tota Trinitate, quia indiuisa sunt opera Trinitatis, prout est indiuisa substantia; tamen, quia diuina substantia, & diuina virtus, quæ est idem quod ipsa substantia, habet aliquem modum se habendi in Patre, quem non habet in Filio, & in Patre, & Filio, quæ non habet in Spiritu sancto respectu operis creati, prout Pater intelligendo generat Filium, & per Filium operatur creaturam, habet aliquam

Trinitas
principalitas
est esse
sine maiori-
tate, & prio-
ritate.

A principalitatem, quam non habet Filius: & Pater, & Filius prout volendo se, & diligendo se producant Spiritum sanctum, quem producendo per ipsum producant creaturam, habent aliquam principalitatem respectu creaturæ, quam non habet Spiritus sanctus, sed ex ista principalitate nulla est minoritas in Filio respectu Patris, & nulla est prioritas in Patre respectu Filij, & nullus est ibi ex hoc ordo maioritatis, & prioritatis, quo Pater sit prior Filio, vel Filius sit minor Patre, sed solum est ibi ordo originis, quo Filius est ex Patre, sic est & in Spiritu sancto solus est ordo processionis, & productionis, quia Spiritus Sanctus non est posterior Patre, & Filio, nec est minor eis, sed procedit ex eis in Patre, & Filio. ergo quantum ad creaturas est principalitas respectu Spiritus Sancti: quia est productus ab eis, & procedit ab eis, ut ex hoc Spiritus sanctus, quod producat creaturam, habeat à Patre, & Filio: Pater autem, & Filius non habeant ab ipso.

Ad secundum dicendum, quod licet agens agat per virtutem suam, & Dei Filius est virtus, & sapientia Patris, prout res procedunt à Deo per intellectum, secundum quem modum Pater operatur per Filium, tamen non excluditur, quin res procedant à Deo per voluntatem, & per amorem, secundum quem modum Pater, & Filius operantur per Spiritum sanctum, per quem diligunt creaturam.

Est enim diligenter aduertendum, quod Pater non intelligit Filio, ne ex hoc videatur Filius aliquid facere ad esse Patris: sed Pater, & Filius diligunt Spiritu sancto, quia ex hoc non potest dici, quod Spiritus sancto aliquid faciat ad esse Patris, vel Filij, quod totum contingit ex alia, & alia habitudine rerum significatarum, quia nomine amoris non significatur esse, quod si Pater, & Filius diligant Spiritu Sancto, non propter hoc intelligitur, quod ille amor, qui est Spiritus Sanctus, aliquid faciat ad esse Patris, & Filij, quia amor dicit aliquid ab alio: sed intelligere dicit aliquid in alio. & ideo non concedimus, quod Pater intelligat Filio, ne videatur aliquid accipere à Filio. Concedimus tamen, quod Pater, & Filius diligant Spiritu sancto, quia in hoc non datur intelligi, quod aliquid accipiant à Spiritu Sancto.

Ad tertium dicendum, quod Filius est ars Patris, sed artifex non solum operatur per artem, sed per voluntatem, ut quia vult, & amat, & sibi placet opus. Propter quod, si Pater operatur: operatur per verbum. quia se intelligendo producit Verbum, Pater, & Filius operantur per Spiritum sanctum. quia se volendo, & diligendo, producant Spiritum Sanctum.

ff, et Filius
diligunt se
Spū Sancto
Pater autem intel-
ligit Filio,
cur non di-
catur.

Trinitatis
opera cur L
diuisa.

Dub. I. Litteralis.

SUPE R litteram dubitaret forte aliquis de hoc, quod dicitur: Factum est vespere, & mane dies unus. Et postea dicitur, quod ordo naturalis distinctionis dierum est, ut designentur, & computentur dies a mane usque ad vespem. Contra naturam ego computati sunt dies a vespere usque ad mane.

Dierum computatio triplex.

Dicendum, quod computatio dierum potest esse tripliciter, vel secundum quod requirit ratio dierum in se: Vel secundum, quod requirit ratio dierum in tali materia: Vel secundum, quod requirit ratio dierum in aliquo mysterio.

Secundum quod requirit ratio dierum in se, videtur esse computandus dies a mane, quia mane est principium diei. Sed secundum quod computatur dies in aliqua materia, computandi sunt dies secundum illam materiam. Ut Medici, qui considerant de infirmitate egroti, computant dies pro ut incipit infirmitas eius. Et ideo a tertia hora in tertiam, vel a sexta in sextam, computant diem sicut incepit infirmitas eius. sic & Moyses volens computare diem, sicut facta fuit lux in illa distinctione, & oratione dierum, quia illa lux primo facta non incepit in aurora, ita quod dies ille primus non habuit mane. i. auroram, & ex hoc non habuit suum initium: nox autem habuit suum initium, quia habuit vespere, computavit diem a vespere usque ad mane, volens secundum sua initia computare dies.

Tertio secundum quod computantur dies in aliquo mysterio, sic iuxta modum mysterij possunt computari dies, vel a vespere, ratione peccati: vel a media nocte, ut aliquam partem habeamus de tertia die, in qua surrexit Christus, secundum ergo alium, & alium modum mysterij potest aliter, & aliter incipere dies, ut patebit inferius.

Dub. II. Litteralis.

Lux primo creata an ex nihilo.

VTERIVS forte dubitaret aliquis de eo, quod dicitur, quod illud corpus lucidum non fuit factum de nihilo, sed de materia præiacente. Sed contra: Stella est densior pars sui orbis, & est plus de materia in stella, quam in aliqua parte sui orbis, sed facere plus de materia est facere hoc ex nihilo, cum materia non possit fieri ex aliquo, sed ex nihilo, ego &c.

Dicendum, quod solus Deus potest augmentare materiam, etiam potest inspissare aliquid eo augmentato non, vel nullo addito, & solus potest innouare materiam: ut potest aliquid rarefacere eo non occupante maiorem locum. Materia enim de se non est multa, vel pauca: non est tanta

A vel non tanta, propter quod non est idem esse materiam tantam, & occupare tantum locum. nam illud idem augmentatum de materia, quod est in vno pugillo aque, si fiat inde aer, occupabit. x. pugillos. Deus ergo qui habet potentiam super ipsam essentiam materie, habet potentiam super quantitatem eius, ut possit de pauca materia facere multa. hoc tamen non est facere aliquid de nihilo, sed est ipsam materiam augmentare, & facere ipsam esse sub maiori quantitate, quare si inspissatur plus celum in illa parte, ubi fuit facta lux, potuit hoc fieri virtute diuina illam præiacentem materiam augmentando, & ex hoc eam magis spissam faciendo. De hoc autem, cum tractabitur de luminaribus celi, clarius patebit.

Dub. III. Litteralis.

VTERIVS forte dubitaret aliquis de eo, quod dicitur: Ante lucem nec dies fuit, nec nox, licet tempus fuerit. Sed contra: Nox nihil est aliud, nisi aer quidam, vel dyaphanum quoddam tenebrosus.

sed ante factionem lucis erat aliquid tale tenebrosus, ergo &c. Dicendum quod tenebrositas, quæ est nox, differt a tenebrositate illa, quæ fuit ante lucem tripliciter. Primo quia tenebrositas noctis est per lucem & a luce, quia est umbra causata a luce, & ex corpore opaco. ex duobus enim causatur umbra: ex luce, & ex corpore opaco. cum ergo illa tenebrositas, quæ erat ante factionem lucis non esset causata a luce, nox dici non poterat. Secundo differt tenebrositas, quæ est nox, a tenebrositate illa præcedente lucem, quia nox est tenebrositas secundum partem: sed illa tenebrositas præcedens erat secundum totum. tunc enim tenebrositas noctis, quando in vna parte terre vel in vna parte hemisphærij est tenebrositas, in alia autem parte est luciditas, & claritas. Tertio differt illa tenebrositas præcedens a tenebrositate noctis, quia illa tenebrositas erat per lucis negationem. quia quandiu stabat mundus sine luce, in nulla sui parte erat aptus natus illuminari. Sed tenebrositas noctis non est per lucis omnimodam negationem, sed per lucis priuationem, quia licet pars illa terre, ubi non est nox, non illuminatur a Sole, vel ab alia luce: tamen est apta nata illuminari, quia semper Sol post occasum tendit versus orientem, ut iterum

illuminet terram, vel hemisphærij nostrum, sicut faciebat & illa lux.

Dub. IV. Litteralis.

Dub. VI. Litteralis.

Dies tripli-
citer sumi
solet.

L T E R I V S forte dubitaret ali-
quis de eo, quod dicitur, quòd
dies potest accipi tripliciter. Vel
pro ipsa luce, vel pro aere illu-
minato, vel pro spatio. 24. hora-
rum; quomodo differenter acci-
pantur isti dies.

Dicendum, quòd, prout ista lux dicitur dies,
sic est qualitas, quia lux quædam qualitas est. Pro
ut dicitur spatium 24. horarum, sic potest dici
quantitas: quia est tota circulatio, vel est pera-
grare tantam quantitatem, sicut est circulatio,
quam facit Sol. Prout autem dies dicitur illumi-
natio aeris, sic dies est pars circulationis, & est
dies sumpta artificialiter, prout lux peragrat he-
misphærium nostrum, & illuminat aerem in he-
misphærio nostro.

Vel possumus dicere, quòd lux dicitur dies
causaliter, quia causat diem. Illuminatio vero ae-
ris cum motu lucis dicitur dies formaliter, & est
dies, quæ dicitur artificialis. Sed prout dies dicitur
spatium 24. horarum, causatur ex peragratio-
ne lucis, & est dies totalis, vel est dies naturalis co-
prehendens totam circulationem.

Dub. V. Litteralis.

Dies natura-
lis & artifi-
cialis quot
modis dicitur.

L T E R I V S forte dubitaret ali-
quis, quomodo dicitur dies natu-
ralis, & quomodo artificialis.

Dicendum, quod dies natu-
ralis dicitur illud, quod naturali-
ter fit ex vna circulatione Solis. quòd autem fit
ibi terra in medio, & quòd fit umbra in hemi-
sphærio nostro, & ex hoc dicatur nox, vel fiat um-
bra in hemisphærio alio, & claritas in nostro, &
dicatur dies, hoc est, ut artificialis, & ex modo lo-
quendi nostro. Sol enim in tota circulatione sem-
per se vertit quasi eodem modo circa terram, &
ex vna parte facit claritatem, & ex alia umbram.
tota ergo circulatio, & quælibet pars circulatio-
nis semper continet claritatem, & umbram, ut
tota circulatio ex hoc possit dici dies ratione cla-
ritatis, & tota dici nox ratione umbræ. Sed quia
denominatio debet fieri à digniori, dignius est,
quòd tota circulatio denominetur a claritate,
& dicatur dies, quàm denominetur ab umbra, &
dicatur nox. pars ergo circulationis ubi est

umbra, potest dici nox tota: circulatio

vero denominata a digniori,
id est, à claritate, debet
dici dies.

L T E R I V S forte dubitaret ali-
quis de eo, quod dicitur, quòd sunt
diuersi modi computandi dies, quo-
modo hoc habeat esse.

Dierum cõ-
putatio qua
druplex.

Dicendum, quòd dies, ut patet, est
tota vna reuolutio, quæ diuiditur in diem, & no-
ctem. tam ergo in die, quàm nocte est dare tria,
videlicet principium diei, medium, & finem. Et
principium noctis, & medium, & finem. Et quã-
uis ista omnia videantur sex, tria respectu diei, &
tria respectu noctis, tamē non sunt nisi quatuor,
quia idem est finis diei, & principium noctis. Nā
sicut vespera est finis diei, & principium noctis,
ita mane est finis noctis, & principium diei.
Nam mane est principium huius, & finis illius.
quatuor ergo sunt puncta notabilia in vna tota
circulatione solis, quæ dicitur vna dies natu-
ralis; videlicet mane, meridies, vespera, & media
nox. secundum ergo hæc puncta notabilia pos-
sunt quatuor modis computari dies: Vel ab vno
mane vsque ad aliud: Vel ab vna meridie vsque
ad aliam: Vel ab vna vespera vsque ad aliam:
Vel ab vna media nocte vsque ad aliam: Omnes
hæ computationes acceperunt suos iudices, vel
acceperunt suas gentes sic computantes. Nam
Græci computant diem a mane vsque ad mane.
Et iste modus secundum Magistrum in littera
est magis naturalis. Arabes computant diem
ab vna meridie vsque ad aliam; & videtur hoc sa-
tis rationale. Nam si dies dicitur a dyan, quod est
clarum, satis est rationale, quòd à perfecta clarita-
te incipiat computari dies. Iudæi vero compu-
tant dies a vespera vsque ad vespertam, & indu-
unt exemplum Litteræ Gen. ubi computatur
dies a vespera, cum dicitur: Factum est vespere,
& mane dies vnus. Sancta autem nostra Mater
Ecclesia computat diem a media nocte vsque ad
mediam noctem. quod sacro mysterio factum
est: ut tunc incipiat dies, quādo primo surgimus
ad orandum, quod fit in media nocte, vel quia
circa mediam noctem debet pulsari ad Matuti-
num, ut concordemus cum Psalmista: Media
nocte surgebam ad confitendum tibi. hoc etiam
non solum factum salubriter, & sacro mysterio,
sed etiam factum est vtiliter, ut sciant Sacerdotes
quomodo ieiuni debeāt celebrare Missam, ut si
sentiant se sacerdotes post mediam noctem sum-
pisse cibum vel circa: nullo modo debent
celebrare, cum non sint ieiuni illa die. se-
cundum Ecclesiam, quæ computat diem ab
vna media nocte vsque ad aliam. Si autem
hæc sumpserunt ante mediam noctem pos-
sunt secute celebrare. quia cum pertineat
ad aliam diem præcedentem, ieiuni sunt pro illa
die, qua postea celebrabūt. Dormire autem, vel
non dormire, nihil ad propositum. si enim
sumat cibum vel potum post mediam noctem,
siue dormiat, siue non dormiat, non debet cele-
brare.

Dierum va-
rie compu-
tationes.

Græci.

Arabes.

Iudæi.

Ecclesia
Sancta.

Psalm. 118.

Sacerdos qd
lebrare non
potest, sum-
pto cibo
post mediā
noctē, siue
dormiatur,
siue nō, sum-
pro cibo.

brare. Esse enim ieiunium vna die, qui celebrat computando diem, ut computat Ecclesia, est per se considerandum. Dormire autem, & non dormire se habent per accidens, & non sunt ad propositum.

Math. 10.

Christus quō
tres dies in
sepulchro
moratus fue
rit.

Potest autem assignari tertia causa huius, quæ est quasi quædam necessitas, & verificentur verba Christi dicentis: Tertia die resurgam. computantur enim tres dies accipiendo partem pro toto. Stetit enim in sepulchro per aliquam partem diei veneris: videlicet ab illa hora, qua fuit positus in sepulchro usque ad mediam noctem, & stetit per totam diem sabbati: videlicet a media nocte usque ad aliam mediam noctem, & stetit per partem diei Dominicæ, videlicet a media nocte usque circa ortum solis, & tunc tertia die resurrexit. Si enim computaremus, ut computant Arabes, videlicet, a media die usque ad mediam diem, non solum non stetisset per tres dies, sed nec completè per duos in sepulchro. Hoc enim modo, ut computat Ecclesia dies, possumus magis saluare ipsum tertia die resurrexisse, ut est per habita declaratum.

Dub. VII. Litteralis.

LITERIVS forte dubitaret aliquis de eo, quod dicitur, quod in Patre monstratur auctoritas. Cum enim vna, & eadem substantia simplex sit in Patre, & Filio, & cum Filius per omnia sit æqualis Patri, non videtur, quod auctoritas sit in Patre respectu Filij.

Dicendum, quod cum Pater sit principium Filij, est auctoritas in Patre respectu Filij: quia est principalitas in Patre respectu Filij, cum sit principium Filij. quantuncunque ergo rem producit Pater, & Filius, siue personam diuinam, siue creaturam, illa procedit principaliter a patre. Vnde Augustinus 15. de Trinitate ait: Filius autem de patre natus est, & Spiritus sanctus de patre principaliter, & de utroque communiter procedit. quare si ipsa persona diuina, quæ procedit de patre, & filio, communiter procedit a patre principaliter, multo magis creatura, quæ producitur a tota Trinitate cōiter, producitur a patre principaliter. Sed dices: Simplex est nosse diuinum, simplex est eius velle, per quod producitur creatura. quomodo ergo vna, & eadem res vno simplici nosse, & vno simplici velle diuino producta a tribus personis, potest ab aliqua personarum produci principaliter, vel produci ab vna persona per aliam?

Sciendum ergo: quod, ut supra dicebatur, quæ tuncunque nosse, & velle diuinum, sit quid simplex, tamen secundum modum se habendi differt, ut est in vna persona, & in alia, quia nosse est in filio communicatum a patre, & non econuerso. Et velle est in Spiritu sancto communicatum a patre, & filio, & non econuerso, igitur cum per illud nosse, procedat creatura a patre, procedat prin-

A cipaliter. quia secundum illud nosse pater est principium filij, & secundum illud nosse a patre procedit per filium, quia a patre est communicatum filio. Et quod dictum est de nosse diuino respectu filij, intelligendum est de velle diuino respectu Spiritus sancti. Nam cum per velle diuinum producat creatura a tota Trinitate, quia secundum illud velle pater, & filius sunt principium Spiritus sancti; a Patre, & filio procedet creatura principaliter.

Rursus: quia huiusmodi velle communicauit Pater, & Filius Spiritui sancto, secundum illud velle procedet creatura a Patre, & Filio per Spiritum sanctum.

B Aduertendum tamen, quod quantuncunque Pater, & filius sint communiter principium Spiritus sancti, pater habet quandam principalitatem, quia Pater communicat hoc filio, quod sit principium Spiritus sancti: ideo pater, prout producit creaturam per nosse diuinum, vel per velle, habet quandam principalitatem respectu filij, quia hoc communicat filio. Et pater, & filius habent talem principalitatem respectu Spiritus sancti, quia hoc cōmunicant Spiritui sancto. Vnde Augustinus 5. de Trinitate ait: Sicut Spiritus sanctus est Deus cum Patre, & Filio, & vnus Deus; sic ad creaturam sunt vnum principium non duo, vel tria principia. vnum ergo principium sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus respectu creaturæ; tamen, quod filius sit tale principium respectu Spiritus sancti: habet hoc a patre, ideo Spiritus sanctus principaliter procedit a patre.

C Rursus: quia, quod creatura producat a filio habet hoc filius a patre, ipsa etiam creatura producit principaliter a patre respectu filij, & producit a patre per filium: sic etiam quia Spiritus sanctus, quod sit principium creaturæ, hoc habet a patre, & filio, ideo respectu Spiritus sancti producit creatura principaliter a patre, & filio, & operantur hoc modo producendo creaturam per Spiritum sanctum pater, & filius.

Creatura
quō proce-
dat à Patre
principaliter.

Tomo 2.
cap. 13.

Tomo 2.
cap. 13.

DIST. XIII.

De productione simplicium, & insensibilium corporum, deque opere diei tertiæ, & quartæ.

D

IXIT QVOQUE DEVS: FIAT FIRMAMENTVM. Postquam Magister determinauit de opere primæ diei, in qua producta fuit lux, in hac Distinctione 14. determinat de operibus trium sequentium dierum. Circa quod tria facit, quia primo determinat de opere secundæ diei, in qua productum fuit firmamentum. Secundo de opere ter-

tiæ

riæ diei, in qua fuerunt congregatæ aquæ, & apparuit arida. Tertio de opere quartæ diei, quâdo fuerunt facta luminaria in firmamento cœli. Secunda ibi: { *Sequitur: Dixit vero Deus Congregentur.* } Tertia ibi: { *Sequitur: Dixit Deus: Fiant luminaria.* } Circa primū duo facit, quia primo agit de opere secundæ diei, quâdo factum est firmamentum. Secundo circa ea, quæ dixerat, mouet qualdā q̃stiones ibi: { *Si quem vero* } mouet. Dicit ergo, quod secunda die factum est firmamentum diuidens aquas ab aquis. Et exponit se de quo firmamento intelligitur, quia de cœlo sidereo, & de quibus aquis, quia de aquis, quæ sunt supra cœlum sidereum, quod est cœlum CrySTALLINUM, quod est supra cœlum sidereum, diuidens ab aquis, quæ sunt in terra, ab ijs, quæ sunt sub huiusmodi cœlo. Deinde cum dicit: { *Si quæ vero.* } Circa ea, q̃ dixerat, siue circa firmamentum mouet quasdam quæstiones. Circa quod quatuor facit, quia primo quærit quomodo super firmamentum possint esse aquæ. Secundo quæritur vtrum cœlum sit igneæ naturæ, & vtrum pro firmamento possit accipi aer. Tertio cuius figuræ sit cœlum, siue firmamentū. Quarto quare in factiōe firmamenti non est dictum: { *Vidit Deus, quod esset bonum.* } Secunda ibi: { *Quidam vero.* } Tertia ibi: { *Quæri etiam soler.* } Quarta ibi: { *Post hoc.* } Dicit ergo ibi, quod si quem mouet, idest si quærat quomodo aquæ quæ sunt fluidæ naturæ possunt esse supra cœlum: Respondet dupliciter. Primo quia qui ligat aquas in nubibus, potest eas ligare supra cœlum. Addit etiam secundam responsionem ad supplendam responsionem primam, quia aquæ supra cœlum sunt dictæ aquæ non vaporabili tenuitate, sed glaciali soliditate. Addit etiam ipsum firmamentum factum esse de aquis: quæ est quasi tertia responsio, quia si factum est de aquis, possunt esse super illud. Deinde etiā cum dicit: { *Quidam cœlum.* } mouet duas quæstiones. Vtrum cœlum sit naturæ igneæ, & asserit quosdam dicere, quod sic. Secundo quærit vtrum firmamentum possit accipi pro ipso cœlo, quod est super aerem, & pro ipso aere. Et assignat secundum Augustinum diuersos modos accipiendi firmamentum, & accipiendi aquas. Et concludit, quod quocunque modo sunt illæ aquæ, tamen ibi eas esse non dubitamus. Deinde cum dicit: { *Quæri etiam.* } mouet duas alias quæstiones. Vna est cuius figuræ sit cœlum. Et respondet, quod quāuis Auctores nostri, idest Sancti hoc scierunt, tamen Spiritus sanctus per eos dici noluit: nisi quod nostræ saluti pro-
fit. Mouet aliam quæstionem quomodo dicitur firmamentum cum moneatur, quia si non moueretur, sidera non possent circumuolui. Soluit, quod non dicitur firmamentum propter stare, vel propter non moueri, sed dicitur firmamentum pp̃ firmitatē, quia firmiter, & stabiliter terminat aquas, quæ sunt super ipsum, vt non transgrediantur ipsum. Addit tamē, quod dato, quod non moueretur, possent sidera circumuo-

Cœli figura.

Firmamentū vnde sic dictum.

lui. Deinde cum dicit: { *Post hoc.* } quærit aliam quæstionem, quare in factiōe firmamenti non est dictum: Vidit Deus, quod esset bonum, sicut dictum est in operibus aliorum dierum. Et respondet, quod mysterio hoc factum est. quia binarius est principium alteritatis, & signum diuisionis. Tunc sequitur illa pars: { *Sequitur: Dixit vero Deus.* } In qua agit de opere tertiæ diei. Circa quod tria facit, quia primo ait: quod tertia die congregatæ sunt aquæ, & apparuit arida, & quod lux magis potuit illuminare aerem tunc purificatū, & quod illo eodem die terra produxit herbam virentem, &c. Secundo mouet quandam quæstionem, vbi congregatæ sunt aquæ in locum vnum. Et soluit, q̃ sunt congregatæ in cōcavitatibus terræ addens: quod aquæ primo fuerunt riores, postea inspissatæ tenuerunt minorem locum, vt possent in illis cōcavitatib⁹ recipi. Tertio quærit cum multa sint maria, & flumina, quomodo dicuntur congregatæ aquæ in vnum locum. Et soluit, quod in vnum locum congregatæ sunt, quia omnia coniunguntur magno mari, & multa sunt propter multitudines, & multifarios sinus, quia nō omnia maria, nec omnia flumina habent vnum sinum, siue vnum locum, in quo sunt recepta. Deinde cum dicit: { *Sequitur: Dixit Deus.* } Vbi agit de opere quartæ diei. Circa quod tria facit, quia primo agit de factiōe luminarium cœlestium, cum dixit Deus: Fiat luminaria de firmamento cœli. Secundo distinguit de factiōe rerū, quia in primo trinario fuerunt res dispositæ. i. distinctæ, quia primò fuit distincta lux à tenebris. Secundo cœlum sidereum ab alijs cœlis: Tertio vero fuerunt distincta elementa. alij tres dies fuerunt apppositi ad ornamenta rerum, quia quarta die fuit ornatum cœlum sideribus. Quinta die fuit ornata aqua piscibus, & aer auibus. Sexta die fuit ornata terra. Tertio, his præmissis, determinat de ornamentis cœli. Secunda ibi: { *In præcedenti triduo.* } Tertia ibi: { *Quia igitur cœlum.* } Duæ primæ partes patent. Tertia diuiditur in partes duas: quia primo quærit, quare facta sunt sidera. Secundo quærit quomodo intelligendum sit, q̃ sint sidera, in signa, tempora, dies, & annos ibi: { *Quod autem subditur, & sint in signa.* } Littera patet.

Binarius diuisionis principium.

QVÆSTIO I.

De operibus trium dierum.

VONTIAM Magister in hac Distinctione agit de operibus trium dierum. Videlicet de Firmamento, quod fuit factum secunda die: De congregatione aquarum: Et de graminibus terræ, quæ fuerunt facta tertia die: Et de luminariibus cœli, quæ fuerunt facta quarta die: ideo de omnibus his quæremus.

Quantum autem ad firmamentum quæremus

mus quatuor. Primo de aquis, quæ sunt super Firmamentum, quæ est prima quæstio mota in littera: Cuius naturæ sint illæ aquæ. Secundo quæremus de ipsa natura firmamenti. Vtrū sit eiusdem naturæ cum istis elementis, quæ quæstio etiam in littera tangitur. Tertio etiam quæremus de motu firmamenti. Quarto de ordine eius ad alios cælos.

ARTIC. I.

*An veræ aquæ sint super cælos,
quæ sint eiusdem speciei cum
nostris.*

Conclusio est negatiua.

Aegid. in Hexam. p. 2. cap. 13. & 14. D. Tho. 1. p. q. 68. art. 2. Et in Quol. 4. art. 4. Item 2. senten. d. 14. art. 1. Alex. de Ales p. 2. q. 50. D. Bonau. d. 14. art. 1. q. 1. Ric. d. 14. q. 1. Biel d. 14. q. 1. Dur. d. 14. q. 1. Brul. d. 14. q. 1. Voril. d. 14. q. 1.

Primum sic proceditur. Videtur, quod veræ aquæ sint super cælos. Sic enim in littera dicitur: Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, quod exponens

Magister in littera dicit, quod firmamentum est cælum sidereum, quod diuidit aquas, quæ sunt supra ipsum, & istas aquas inferiores. Sed istæ aquæ inferiores sunt verè elementales, ergo & illæ superiores sunt elementales.

Aquæ diluuii quæ uero fecerint.
Gen 7.

Præterea videtur, quod aquæ diluuii fuerint de illis aquis superioribus, iuxta illud Gen. 7. Cataractæ cæli apertæ sunt, & facta est pluuia super terram 40. Diebus. Sed ex apertione cataractarum cæli non poterat fieri pluuia, nisi de aquis, quæ sunt supra cælum: sed aqua pluuie diluuii fuit eiusdem naturæ cum istis aquis, ergo &c.

Tomo 1.

Præterea secundum Aug. 2. super Gene. maior est huiusmodi scripturæ auctoritas, quæ totius humani ingenij perspicacitas. Sed ita dicit Scriptura Gene. quod aquæ sunt supra cælum diuisæ per firmamentum ab aquis inferioribus. Sed cum Scriptura sacra non distinguat inter aquas istas, & illas, ergo nec debemus distinguere nos, sed debemus dicere eas esse eiusdem naturæ cum istis.

IN CONTRARIUM est. quia semper continens respectu contenti, se habet, ut quid formale ad ipsum. ut quia aer continet aquam, est formalior aqua, & ignis formalior aere, & cælum formalior igne. Si ergo veræ aquæ essent super cælum, aquæ elementales essent formaliores cælo, quod est inconueniens dicere.

Miraculum quod ad mutendū.

Præterea secundum Aug. 2. super Gene. quando verba Scripturæ sacre possumus saluare ex his, quæ videmus in naturis rerum, non debemus ad miraculum recurrere. & quia, ut patebit in solutione principali, sicut saluamus cælum Empyreum, id est igneum super cælum aqueum: ita

A possumus saluare cælum aqueum super cælum sidereum. non ergo debemus ad miraculum recurrere, ut ponamus illas aquas eiusdem naturæ cum istis inferioribus, quod sine miraculo fieri non posset.

RESOLUTIO.

Aquæ sunt super cælos non spirituales, sed corporales, non eiusdem speciei cum nostris, nec eiusdem rationis, nisi quantum ad materiam, non autem quantum ad formam.

RESPONDEO dicendum, quod hanc questionem, & multas alias in nostro Hexameron de operibus sex dierum diffusius tractauimus. Dicemus ergo, quantum ad præsens spectat, quod in hac materia, aliorum dicta quasi ad modum triplicem reducuntur. Quidam enim dixerunt veras aquas corporales eiusdem naturæ cum istis inferioribus esse super firmamentum, cum Scriptura sacra dicat: Qui tegis aq̃s superiora eius. Alij autem sunt omnino oppositi, quod aquæ illæ supercælestes non sunt corporales, sed sunt ipsi angeli, vel angelorum populi. utranque autem opinionem inuenimus ab Aug. narratam, siue tractatam. Nam primam, quod sunt aquæ corporales eiusdem naturæ cum ipsis inferioribus, inuenimus pertractatam ab Aug. 2. super Gene. Aliam vero, quod illæ aquæ sunt spirituales, inuenimus narratam ab Aug. 13. Confess. qui ait: Sunt autem aliæ aquæ super hoc firmamento, credo immortales, & a terrena corruptione semotæ. De quibus aquis idem Aug. ibidem ait: Laudent nomen tuum, laudent te supercælestes populi angelorum, ait etiam de illis aquis ibidem: Vident enim faciem tuam semper, & ibi legunt sine labijs, quid velit æterna voluntas tua. Videtur ergo velle, quod angelorum populi, & aquæ spirituales sint illæ aquæ. Est autem & tertius modus dicendi, quod illæ aquæ secundum sensum litteralem sunt corporales, sed non sunt eiusdem naturæ cum istis inferioribus, nisi dicantur eiusdem naturæ quantum ad materiam, non autem quantum ad speciem, vel quantum ad formam. Secundum quem modum loquitur Aug. 2. super Gene. Ex ista materia corporali factum est cælum, cuius multum distat species a terrenis.

Hexameron ante hunc librum.

* Aquæ superiores quod modis sunt possumus sint. Psal. 104.

C Videtur enim faciem tuam semper, & ibi legunt sine labijs, quid velit æterna voluntas tua. Videtur ergo velle, quod angelorum populi, & aquæ spirituales sint illæ aquæ. Est autem & tertius modus dicendi, quod illæ aquæ secundum sensum litteralem sunt corporales, sed non sunt eiusdem naturæ cum istis inferioribus, nisi dicantur eiusdem naturæ quantum ad materiam, non autem quantum ad speciem, vel quantum ad formam. Secundum quem modum loquitur Aug. 2. super Gene. Ex ista materia corporali factum est cælum, cuius multum distat species a terrenis.

Propter primum sciendum, quod ponentes veræ aquas corporales esse super cælum eiusdem naturæ cum istis inferioribus, tripliciter mouentur. Primo ex aquarum tenuitate. Secundo ex earum frigiditate. Tertio ex similitudine, quam habet cælum ad hominem hic inferius existentem.

D Prima via sic patet: dicit enim Aug. 2. super Gene. narrans aliquorum opinionem, quod cum corpus sit diuisibile in infinitum, cum videamus aquas vaporabiles ita tenues esse, quod ascendunt supra aerem, & faciunt pluuiam. quare non possemus dicere etiam naturaliter ita tenues posse fieri aquas, cum quodlibet corpus sit diuisibile in infinitum, quod etiam naturaliter possent esse supra cælum. ex ipsa ergo tenuitate aquarum, quæ possunt fieri tenues in infinitum: arguunt aquas eiusdem naturæ cum istis posse esse supra cælum.

Secun-

Saturni frigiditas vnde nascitur.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex frigiditate aquarum. Dicemus enim stellam, quam vocamus Saturnum, esse frigida naturæ. cum ergo Saturnus secundum se deberet magnam caliditatem generare in istis inferioribus propter suum rapidum, & velocem motum, videtur istis, quod sit frigidus, & hoc sit propter aquas, quas habet super ipsum infrigidentes eum.

Scripturae sacre studium quale.

Tertia via sumitur ex similitudine, quam habet cælum ad hominem. Nam cum homo factus sit minor mundus, & dicatur habere similitudinem ad cælum, & in superiori parte hominis sit cerebrum, quod est naturæ frigida, & videamus ipsum esse supra cor, quod est naturæ calida: sic etiam erit in cælo, ut aquas naturæ frigidis tegantur superiora cæli. Sed istud stare non potest, quia, ut supra tetigimus per August. 2. super Gene. Nos convenit secundum scripturas divinas querere, quemadmodum Deus instituerit naturas rerum, non quod in eis, vel ex eis ad miraculum potentia suæ velit operari. Debemus ergo scripturas sacras, quas possumus exponere, ad id applicare: prout sunt naturæ rerum institutæ. Non ergo debemus ad miracula cōfugere, ubi possumus miracula euitare. Ratio nōs autem superius adductæ de tenuitate, & frigiditate aquarum, & de similitudine hominis, vel non concludunt, vel magis ad propositum non faciunt, ut in sequenti vltius patebit.

Secundus etiam modus dicendi est, quod firmamentum factum est inter aquas superiores spirituales, id est angelos: & inferiores corporales, id est aquas istas. Sed secundum litteralem sensum stare non potest. Nam sicut in alijs, quæ exponuntur de angelis, semper damus aliquod corpus: sic & si per aquas superiores volumus intelligere angelos, oportet nos ponere aquas illas esse aliquod corpus. Nam & per lucem primo factam possumus intelligere angelos conuersos, nihilominus illa lux fuit quoddam corpus lucidum, & per cælum Empyreum primo factum possumus intelligere angelos: nihilominus cælum Empyreum est quoddam corpus. Sic, & si per illas aquas superiores volumus intelligere angelos, hoc tamen non obstant illæ aquæ superiores sunt quoddam corpus. Quod autem dicebatur de August. 13. Confess. quod aquæ ille superiores sunt angelorum populi; Dicemus, quod ipsemet Augustinus ne ex hoc aliqui sumerent materiam errandi credentes illas aquas superiores esse solum spirituales substantias, & non esse aliquod corpus in secundo libro Retractionum retractat præfatam sententiam dicens: Quod dixi firmamentum factum inter spirituales aquas superiores, & corporales inferiores, non satis consideratè dictum est. Dicit ergo se in exponendo præfata non fuisse consideratè locutum, sed inconsideratè. Non quia per aquas superiores non possumus intelligere angelos, sed fortè ne aliquis erraret credens illas aquas non esse corporales, sed spirituales tantum.

Aug. 2. lib. retractationum.

A Tercius autem modus dicendi, quod illæ aquæ secundum litteralē sensum sunt corporales, sed non sunt eiusdem naturæ cum istis aquis inferioribus, magis concordat veritati. Est enim consonus scripturæ sacre, & concordat cum his, quæ videmus ad sensum: Dicemus quidem, quod sicut in agilibus Deus non dat nobis omnia parata, sed multoties in sudore vultus nostri vescimur pane nostro: sic & in speculabilibus non dat nobis omnia parata, sed per ea, quæ inuenimus in Scriptura sacra, & a Sanctis Doctoribus, & a peritis Gentilibus, & quod scimus ex nostro superaddere, oportet cum multo labore, & pœna inuestigare veritatem. A peritis Gentilibus, & potissimè ab Aristoteli onomis inuenimus, & ad sensum patet, nā si quis vellet per instrumenta Astronomica laborare, inueniret, quod supra cælum sidereum, quod dictum est firmamentum, est aliud cælum reuoluens ipsum. Nam, ut supra dicebamus, quodlibet cælum, quod mouetur diuersis motibus, habet aliquod cælum, supra se reuoluens ipsum. nam si vnum elementum non habet nisi vnum motum propriū, multo magis vnum & idem cælum, quod est magis vnicum, & simplex, non habebit nisi vnum motum proprium.

Opinio Doctoris.

B

Cælum super firmamentum.

Si ergo videmus aliquod cælum moueri duobus motibus, cum ex se non habeat nisi vnum motum proprium; ab aliquo alio cælo, ut supra tetigimus, habet illum alium motum, sed non a cælo inferiori, quia cælum inferius non est aptum natum reuoluere cælum superius: ergo hoc habebit a superiori cælo. & quia compertum est cælum sidereum moueri duobus motibus: Vno ad orientem in occidentem super polos mundi: Alio conuerso ab occidente in orientem super polos Zodiaci, oportet super cælum sidereum, quod est firmamentum, esse aliquod aliud cælum mobile mouens, & reuoluens ipsum firmamentum, sed cuius naturæ sit illud cælum, quod reuoluit firmamentum, vtrum sit totum diaphanum, aut totum lucidum, aut partim sic, & partim sic; omnes rationes nostræ ortæ ex sensibilibus, & quicquid sciuerunt dicere Philosophi proprio capite moti non valent a quod; possemus fortè aliquid probabilitatis dicere, sed nihil cogi inueniremus in talibus. Deus ergo nolens nos dimittere in ignorantia nostra, aliquid per Scripturam factam dignatus est nobis aperire de conditionibus illius cæli, cum dixit: Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidant aquas, quæ sunt supra firmamentum ab alijs aquis. Si ergo super firmamentum, id est, super cælum sidereum sunt aquæ, oportet nos ponere cælum illud, quod per instrumenta Astronomica inuentum est esse super cælum sidereum, & quod habeat aliquas condiciones de conditionibus aquarum. quia aliter non esset vocatum aqueum. sed non videmus in istis aquis aliquod conditio nē, in qua cōueniant cum corpore perpetuo, nisi dyaphaneitatem, quia ut habet. 2. de aia. c. de lucido. Aer & aqua conueniunt in corpore perpetuo. id est cum corpore cælesti in dyaphaneitate. erit ergo illud cælum aquæ: vel est totum aqueum: quia totum

Text. 68.

totum est dyaphanum. Illud ergo cælum non est dictum aquæ, vel aqueum a frigiditate, sed a dyaphaneitate, nam frigiditas cum sit forma habens contrarium, formaliter in cælo poni non potest. Effectiue enim possunt corpora supercælestia poni calida, vel frigida: sed non formaliter: cum omnis contrarietas ab ipsis formaliter sit exclusa.

Dub. I. Lateralis.

An rationes aliorum de aquis super cælos solui possint.

Conclusio est affirmatiua.

Aegid. locis supra citatis, & in c. 15. 16.

VTERIVS circa hoc forte dubitaret aliquis quomodo soluantur rationes illæ: per quas arguebatur, aquas corporales eiusdem naturæ cum aquis istis esse supra firmamentum. Dicendum: quod cum ad hoc adduceretur triplex ratio. vna ex tenuitate aquarum: alia ex frigiditate: alia ex similitudine cerebri humani. omnes prælatæ tres rationes nihil ad propositum concludunt, sed prima ex eis est impossibilis. Secunda oppositum arguit. Tertia propositum non concludit. Nam cum dicitur: Si possunt aquæ tenues hic fieri, ut ascendant super aerem: cum possint in infinitum semper fieri magis tenues: quia corpus est diuisibile in infinitum ergo. Respondetur, qd diuisio corporis naturalis non vadit in infinitum. posset enim sic modicum accipi de aqua, vel de vino: quod si acciperetur minus, non remaneret ibi species aquæ, nec species vini. Dato tamen, quod possent fieri sic tenues aquæ, possent immisceri aeri, sed non possent transire sphaeram ignis: quia essent tantæ debilitatis: quod statim corrumpere ab igne & multo magis non possent transire ipsos cælos. de quibus dicitur in Iob: Solidissimi sunt quasi ære fusi sint. Insuper posito quod ibi possent esse tales aquæ: omnino essent inutiles: quia cum essent tantæ raritatis, & tantæ debilitatis: non possent reuoluere firmamentum. sed, ut patet per habita, cogimur ponere super firmamentum aliquod corpus tantæ soliditatis, & tantæ virtutis, quod reuoluat ipsum, ideo Magister in littera loquens de huiusmodi cælo aquæo, dicit ipsum esse aqueum non tenuitate vaporabili: sed soliditate glaciali, vel crystallina, qd verba inniuntur verbis Sanctorum dicentium, dictum cælum esse crystallinum, sed siue illud cælum vocetur aqueum, siue glaciale, siue crystallinum, non fortietur hæc nomina a frigiditate, sed a dyaphaneitate. Omnia enim præfata tria nomina, quantum ad propositum spectat, vnum & idem significant, nam ex aqua fit glacies: & glacies diu manens talis in Alpibus propter continuum frigus conuertitur in lapidem:

Cælum aquæum, vel crystallinum vnde sic dictum.

A & sit inde crystallus. Est ergo prima ratio impossibilis: quod aquæ propter sui tenuitatem transcendat cælum: vel, quod sint ibi inuoluer supra cælum. Secunda vero ratio de frigiditate arguit oppositum: quia aquæ tenues sunt aquæ calefactæ: & ideo propter caliditatem vel propter calorem incorporatu vaporibus aqueis: vapores aquei ascendunt super aerem vsque ad medium interstitium: vbi est continuum frigus. Ibi enim fiunt inde nubes: & ibi vapores illi in frigidati faciunt pluuiam, & descendunt. Si ergo aquæ sic tenues tenerent se super firmamentum, essent calidæ: immo essent valde calidæ, ut in tam eminenti loco possent persistere. Saturnus ergo propter illas aquas sic calidas non in frigidaret nos, sed potius calefaceret. Tertia autem ratio de cerebro hominis non est ad propositum: quia in ipso vniuerso partes collocatæ sunt secundum dignitatem, ut cælestia, & incorruptibilia sunt super quatuor elementa, quæ sunt corruptibilia: nec sunt eiusdem naturæ cū eis. Propter qd aquæ illæ supercælestes non sunt eiusdem naturæ cum istis elementalibus. Ipsa et elementa secundum, qd sunt magis, & minus digna habent magis & minus sublimem locum, vel magis & minus infimum: sed in mixto, ut in homine: vel in quocunque animali ordinantur partes secundum exigentiam complexionis mixtæ. Embrio enim, de quo fit animal, generatur ex sanguine, & statim in principio apparent ibi quasi tres particule sanguinis, & de sanguine magis flegmatico fit cerebrum, ut possit magis deservire operibus sensitiuis. Ex sanguine autem magis calido, & in flammato fit hepar, ut possit magis deservire operibus nutritiuis. Ex sanguine vero magis puro fit cor, ut possit magis deservire operibus vitalibus. Ex illis itaque tribus particulis sanguinis, vna magis flegmatica: alia inflammata, & alia magis pura, quæ apparent in principio embryonis, fiunt illa tria membra: cerebrum, hepar, & cor. sed hoc est, quia sic requirit complexio hominis, vel alterius animalis. Vel le ergo ex hoc arguere de partibus vniuersi: vbi sit ordinatio secundum maiorem, & minorem dignitatem, non est ad propositum.

Dub. II. Lateralis.

An firmamentum diuidens aquas ab aquis mystice possit sumi pro medio aeris interstitio.

Conclusio est affirmatiua.

Aegid. locis supra citatis, & c. 17. 18.

VTERIVS forte dubitaret aliquis: vtrum Firmamentum, qd diuidit aquas ab aquis, possit accipi pro medio interstitio aeris: Dicendum, quod August. 2. super Gen. multum vs istam opinionem commendare, qd firmamentum accipia-

Embrionis tres part ex se, & qd pri in ipso formetur, vide Noë. in De formatione corporis humani, ca. 14. dist. 18. q. 2. artic. 2.

Tomos,

tur

Aer pro coe
lo. Matt. 13.

Matt. 16. Lu
cz 12.

Litteralis
expositio
debet con-
cordare cū
textu. non
litteralis nō
oportet.

tur pro ipso aere, vel pro ipso medio interstitio
aeris, quod diuidit inter aquas in nubibus exi-
stentes, & aquas inferius permanentes. Nam se-
cundum ipsum non solum communi sermone
aer vocatur cœlum, sed etiam ipse Dominus suo
sermone vocauit aerem cœlum, cum dixit; Vo-
lucres cœli comederunt illud. Rursus vocauit,
vt dicit Augustinus, aerem cœlum, cum loquēs
de nubibus dixit: Faciem cœli. noscis iudicare.
Si ergo firmamentum illud vocatum est cœlum,
quod diuisit aquas ab aquis, & aer possit vocari
cœlum, & diuidat aquas ab aquis, videt, quod
firmamentum possit dici aer, vel interstitium il-
lud aeris, quod sic diuidit inter aquas in nubi-
bus, & aquas hic inferius. Sciendum ergo, quod
Scriptura sacra licet possit adaptari multis expo-
sitionibus, semper tamen vna illarum est magis
litteralis: vt illa, quæ magis concordat cum om-
nibus verbis istius textus. Nam expositio non
litteralis non oportet, quod concordet cum toto
textu, sed sufficit aliqua esse in textu, quæ possi-
mus adaptare ad expositionem illam. cum ergo
in littera habeatur: Fiant luminaria in firmamē-
to cœli, & cum ibi habeatur, quod Deus fecit stel-
las, & posuit eas in firmamento cœli, oportet, q̃
firmamentum cœli diuidens aquas ab aquis sit
cœlum, vbi sunt stellæ, quod vocamus cœlum si-
dereum. Si ergo alias adaptationes volumus fa-
cere, possumus. Sed ista videtur magis litteralis.

RESP. AD ARG. ART. I.

AD primum dicendum, quod secundū
Augu. Scriptura sacra etiam paruulis
congruens nullius generis verba vita-
uit. Vnde in scriptura sacra: Et agnus pedicat, &
elephas natat. Quædam enim verba familiaria
profert scriptura sacra, quæ laici quasi agni sim-
plices intelligunt etiam non eleuati a terra, sed
pedicantes, & se tenentes in terra, & sub illis ver-
bis familiaribus latēt tanta mysteria: vt elephā-
tes idest magni, & subtiles clerici natient, & non
possint ibi fundum attingere. Scriptura ergo sa-
cra illud cœlum Crystallinum vocat aquas, vt
simplices, & grossi possent de eo aliquem intel-
lectum habere, videlicet, quod habeat aliquam
similitudinem cum istis aquis, vt quia est dya-
phanum, vt sunt istæ aquæ. Tamen non oportet
ex hoc, quod per omnia assimiletur istis aquis,
& quia non est formaliter frigidum, sicut sunt
istæ aquæ, non est eiusdem naturæ cum eis.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur,
quod cataractæ cœli apertæ sunt; ibi cœlum po-
test stare pro aere, & cataractæ pro nubibus. Tā-
ta enim fuit tunc inundantia aquarum, & ita nu-
bes se aperiebant, & immitebant aquam, quod
videbantur illæ nubes cœli, idest illæ cataractæ
aeris omnino apertæ propter tantam emissionē
aquarum. Et ista videtur expositio magis litta-
ralis, quod non ex aquis supra firmamentum fie-
ret illa pluuia, quod esse nō posset: sed ex aquis

A in nubibus eleuatis, ex quib⁹ videmus fieri plu-
uiam. Sed si vellemus cataractas cœli vocare
corpora supercælestia, diceremus cataractas cœ-
li esse signa, vel sidera, quæ habent efficere plu-
uias. Cataractæ ergo cœli idest signa, vel sidera,
vel planetæ, quorum est facere pluuiam, ita fue-
runt tunc congregata, & tantam pluuiam fece-
runt, quod visæ sunt cataractæ apertæ, cum ex eis
tanta pluuia causaretur, & tanta descenderet.

B Ad tertium dicendū, quod bene patitur Scri-
ptura sacra, quantacunque auctoritatis existat,
quod exponatur. Vnde ille idem August, qui di-
xit tantę auctoritatis esse Scripturam sacrā ait:
Quocunque modo ibi, idest super firmamētum
sint aquæ, ibi tamen eas esse non dubitamus. In
textu ergo scripturæ sacræ non dicitur, quales
sunt ille aquæ, sed dicitur ibi esse aquas. Non au-
tem debemus ad miraculum recurrere, vbi secū-
dum naturas institutas possumus Scripturam sa-
cram exponere. Dicemus ergo tales esse illas a-
guas, quales possunt esse supra cœlum, & ideo
cum nullæ res corporales possint esse supra cœ-
lum secundum naturas institutas, nisi sint natu-
ræ cœlestis, erunt illæ aquæ naturæ cœlestis.

ARTIC. II.

C *An Firmamentum cum elemen-
tis eiusdem sit naturæ.
Conclusio est negatiua.*

D. Tho. 2. sent. d. 14. art. 2. D. Bonau. d. 14. art. 1. q.
2. Ric. d. 14. q. 3. Landul. d. 14. q. 1. Gor. d. 14. q.
1. Ioan. Gand. 1. cœli q. 12.

SE C V N D O quæritur: Vtrum
firmamentum sit eiusdem na-
turæ cum istis elementis. Et vi-
detur, quod sit naturæ aqueæ,
quia Magister in littera dicit,
quod cœlum, vbi fixa sunt sive
ra est factum de aquis, sed quod est tale, est natu-
ræ aqueæ, & est eiusdem naturæ cum istis ele-
mentis, ergo &c.

Præterea Augu. 2. super Gene. ait, q̃ super ae-
rem purus ignis dicitur esse cœlum. Vnde etiam
sidera, atque luminaria facta coniectant, & vt di-
cit Magister in littera: iste Augu. consentit huic
opinionem, q̃ firmamentum sit naturæ igneæ, &
q̃ stellæ factæ sint de igne.

Præterea inconueniens videtur, q̃ de præstā-
tiori elemento non fiat specialis mentio in lit-
tera Gene. sed ibi fit mentio de terra, de aqua, &
de abyſſo, quæ fuit aer inuolutus aquis de cœ-
lo, & de firmamento: oportet ergo, q̃ ignis,
quod est nobilissimum elementorum, intelligat-
ur per aliquod istorum: sed non per cœlum,
quia per illud intelligitur cœlum Empyreum,

nec

Pedico non
est verbum
latinum, qd̃
sciam. & cū
diphthongo
est verbum
obscurum.
Auctoritatē
non inueni.
sed pro eo
legi potest:
pedo, as,
quod ē ani-
bulare.

Cataractæ
cœli quo-
modo aper-
tæ sunt.

nec per alia elementa, intelligitur ergo per firmamentum.

Præterea semper agens assimilatur sibi passum, sed videmus aliqua corpora supercælestia calefacere, ergo ipsa sunt calida, sed omne calidum aut est ignis, aut participat naturam ignis, cum esse primum calidum competat igni, ergo &c.

Præterea esse corpus subtilissimum dicitur competere igni, sed quod per superabundantiam dicitur, vni soli conuenit, ut potest haberi ex 10. Metaph. ergo quicquid erit corpus subtilissimum, vel erit ignis, vel participabit naturam ignis, sed cælum est corpus subtilissimum, ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia cælum à Philosophis appellatur quinta essentia per differentiam à quatuor essentijs quatuor elementorum, ergo non est de natura, nec de essentia alicuius quatuor elementorum.

Præterea quodlibet quatuor elementorum est corruptibile: cælum autem est incorruptibile, sed corruptibile, & incorruptibile differunt genere, ut vult Philosophus in 10. ergo cælum non solum non est de natura alicuius elementorum, sed differt genere à quolibet eorum.

RESOLVTIO

Cælum aqueum eiusdem rationis cum his inferioribus non nisi secundum quid, materialiter, & analogicè: hoc est: diaphaneitate, & claritate.

Cœli natura
apud priores
philosophos

RESPONDEO dicendum, quod de natura cœli multi multipliciter sunt locuti. Nam & primi Philosophantes omnia corpora posuerunt eiusdem naturæ, & secundum quod variabantur loquendo de principijs, sic variabantur loquendo de principiatis. Nam aliqui principium omnium posuerunt aerem, & ex illo faciebant omnia alia: Alij ignem: Alij athomos, id est corpora quæ iam indiuisibilia. Cuius opinionis fuit Democritus, cui fuit curæ de omnibus differere. Nam per alios, & alios athomos, vel per eosdem athomos aliter, & aliter dispositos reddebatur rationem de omnibus. Empedorles autem posuit sex principia rerum, quatuor elementa, & litem, & amicitiam. Quando ergo quatuor elementa amicabantur in compositione alicuius rei fiebat generatio illius rei: quando autem per litē se separabant, fiebat corruptio eius. Cælum autem dixit incorruptibile, quia in compositione eius non interuenierat lis, per quam posset corrumpi. Posuit ergo cælum compositum ex quatuor elementis sine lite. Omnes ergo primi Philosophantes posuerunt cælum de natura elementorum. Philosophus autem dixit ipsum esse alterius naturæ ab istis elementis, Nam cum omnia, quæ sunt hic inferius, sint elementa, vel mixta ex quatuor elementorum, vel

Arist. lib. 1.
cœli.

A ex aliquibus eorum, sicut sunt ea, de quibus determinatur in Meteoris, ut nubes, pluuia, venti, & talia omnia ista, vel sunt graua, vel leuia. ipsa etiam mixta, quæ sunt composita ex omnibus elementis, sortiuntur locum ab aliquo elemento, quia secundum quantitatem molis dominatur in eis: cælum ergo cum secundum Philosophum in primo cœli, & mundi, non sit graue, neque leue, non est de natura alicuius istorum. Sed sicut dissenserunt inter se Philosophi ipsi, ita & Sancti videntur inter se de hoc discrepare, quia Dionysius, 4. de Diui. nomi. loquens de substantia cœli ait, quod non est augmentabilis, non est minorabilis, sed est inuariabilis, & concordat cum Philosopho dicente, cælum non suscipere peregrinas impressiones, propter quod secundum materiam est semotum ab omnibus istis. Augustinus vero videtur magis sequi Platonem, vel alios Philosophos, quàm Aristotelem, videtur enim consentire illi opinioni, quod de igne facta sint lumina cœli, ut habetur in littera. Ut ergo inter tot diuersitates aliquam veritatem conferamus; Dicemus cælum esse eiusdem naturæ cum istis inferioribus; potest intelligi tripliciter. Aut secundum quid, & materialiter: Aut per aliquam assimilationem, vel analogiā: Aut simpliciter, & formaliter. Si intelligatur secundum quid, & materialiter, possumus concedere sic esse. Nam materia cœli si esset absoluta ab omni forma esset eadem: vel non haberet per quid differret ab ista materia, sicut probauimus supra per Augustinum, quod cælum habet eandem materiam cum istis terrenis, sed specie longe distat ab eis. Hoc ergo modo potest dici cælum factum ex aqua, quia materia illa informis, de qua facta sunt omnia in scripturis vocata est aqua. Materia enim est penitus informis, secundum quem modum est eadem in cœlo, & in istis inferioribus, potest dici aqua, quia sicut in huiusmodi materia est aptitudo ad recipiendum formas, sic in aquis est aptitudo ad recipiendum imagines facierum, & aliquarum formarum. Ipsa etiam Scriptura sacra corpora cœlestia vocat aquas.

B Secundo potest intelligi cælum esse eiusdem naturæ cum istis inferioribus per quandam assimilationem, & analogiam, & hoc esse non poterit nisi in duobus, in dyaphaneitate, & claritate. secundum hoc ergo poterit conuenire cum igne quantum ad luciditatem: & cum aqua, quantum ad dyaphaneitatem, habet enim cælum suas stellas cadentes, ut quando vapores sicci accedunt usque ad locum, quod attingit calor ignis, succenduntur, & videntur esse stellas cadentes. Dicta ergo Sanctorum non sunt ad prauum sensum adaptanda, nec calumniose improbanda, sed ad bonum intellectum reducenda, & pie interpretanda. Ipsi ergo cœli quantum ad dyaphaneitatem possunt dici esse facti de aqua. quia secundum dyaphaneitatem habent quandam analogiam, & quandam assimilationem cum aqua, propter luciditatem possunt dici facti ex igne,

Cælum est
eiusdem naturæ
cum
istis inferioribus,
tripliciter
intelligitur.

Materia appellatur aqua
idem supra
d. 12. in 6.
dub. litterali
intelligitur.

Auctoritates
Sanctorum
sunt pie
interpretanda.

igne, vel possunt dici ignei, quia in hoc concordant cum igne.

Tertio verò si dicatur cœlum eiusdem naturæ cum istis simpliciter, & formaliter: nullo modo stare potest hoc, nec etiam quantū ad formā, vt est principium motus. Nam aliqua sunt graua, & mouentur ad medium; & aliqua leuia, & mouentur à medio. aliqua neutra, neque graua, neque leuia, & mouentur circa medium. omnia autem hæc inferiora, vel sunt graua, & mouentur ad medium: vel sunt leuia, & mouentur à medio. Cœlum autem longè distat secundum naturam ab eis, nam nec est graue, nec est leue, nec ad medium, nec à medio mouetur, sed circa mediū, quæ omnia habent declarari in primo cœli, & mundi.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendū, quod firmamentum dicitur esse factum ex aquis rōne illius informis materiæ: ex qua facta sunt oīa, & hoc modo diuidit inter aquas, & aquas, quia diuidit inter cœlum aqueum, quod est supra ipsum, & istas aquas inferiores, quæ sunt ab ipso. Vel diuidit inter aquas, & aquas, quia diuidit inter cœlum aqueum, quod est supra ipsum, & primum mobile, & sphaeras Planetarum, quæ sunt sub ipso. Omnes enim planetæ sunt sub cœlo sidereo, quod dicitur firmamentum: sphaeræ ergo Planetarum, quæ sunt sub firmamento, possunt dici aquæ ratione dyaphaneitatis, & ipsum cœlum aqueum, quod est supra firmamentum, potest dici aquæ propter dyaphaneitatem. Firmamentum ergo modo, quo diximus, est inter aquas, & aquas. Ipsum ergo firmamentum quātum ad dyaphaneitatem nō debet dici aquæ, quia non est dyaphanum, nec transparent, sicut sunt sphaeræ Planetarum, & cœlum aqueum: inter quæ situatum est firmamentum. Si autem dictum firmamentum potest dici aquæ: hoc erit solum ratione materiæ: prout factum est de illa materia, quæ, vt informis, in scripturis vocata est aqua.

Ad secundum de August. dici potest, quod luminaria cœli facta sunt de igne, & cœlum dicitur naturæ igneæ, non à calore, sed à splendore, cum in splendore habeat aliquam assimilationem ad ignem, vt ad ignem, qui est carbo. quia sunt aliquæ Stellæ rubæ cadentes, quasi, vt ignis carbo. Cuiusmodi est planeta ille, qui dicitur Mars, qui totus videtur igneus. Vel est ista similitudo ab igne, qui est flamma, sicut sunt quædam Stellæ claræ, quæ videntur lucentes, quasi quædam flammæ. Vel erit ista similitudo quantum ad ignem in sphaera sua: vbi est dyaphanus, & transparent, & sic poterit esse similitudo cœli ad ignem quantum ad suas partes dyaphanas, & transparentes.

Ad tertium dicendum, quod de nobilissimo elemento, vt est de igne, non fit mentio in Genes. sub propria forma. quia Moyse loquens populo rudi, qui de igne in sua sphaera, vbi est purum elementum, non poterat habere sufficien-

Atem cognitionem: ideo subicit, nec sub proprio nomine locutus est de ipso. sic etiam non est locutus de aere, quia aer est inuisibilis, & inpalpabilis. sed Rabi Moyse, vult quod de omnibus elementis locutus sit Moyse, quia locutus est de terra, & aqua, quæ sunt elementa graua. Locutus est de aere, cum dixit: Spiritus Domini ferebatur super aquas, quia aer potest dici spiritus, qui naturaliter est super aquas. Locutus est etiam de igne cum dixit: Quod tenebræ erant super faciem abyssi. Nam abyssus tūc significabat aerem admixtum aquis: super cuius faciem, vel in cuius superficie erant tenebræ, id est erat ignis, qui potest dici tenebra, quia in sua sphaera non lucet. Quod autem dicit Rabi Moyse de tenebris, & de igne placet nobis. Nam & nos superius dicebamus, quod per tenebras super faciem abyssi poterat intelligi sphaera ignis. Quod verò dicit de spiritu Domini, quod possit per hoc intelligi aer, nullo modo placet. Nam licet aer posset dici spiritus, tamen quando additur ibi Domini, quia per hoc significatur Spiritus sanctus, secundum litteralem sensum nō est exponendum de aere.

Ad quartum dicendum, quod semper agens assimilatur sibi passum. Sed ista similitudo non est semper vniuoca: vt si corpora cœlestia calefaciunt ista inferiora, quod sit vniuocè calor in his, & in illis. Dionysius enim 2. capite de diuin. nomin. vult, quod quæ sunt causatorum, abundanter, & substantialiter præinsunt causis. & in eodem etiam capite vult, quod non est diligens comparatio de causatis, & causis, quia habet quidem causata causarum contingentes imagines. ea ergo, quæ sunt causatorum, abundanter insunt causis, quia causæ aliquando habent excellenter, & abundanter ea, quæ habent causata: vt si à corporibus supercœlestibus causatur calor in istis inferioribus, erit in istis calor formaliter: & in illis erit excellentiori modo, quia erit in eis virtualiter, & non formaliter.

Rursus: Si diligenter inspiciamus: non semper est vniuoca comparatio causatorum ad causas. quia non semper causata sunt sufficientia ad recipiendum ea, quæ sunt causarum in tanta excellentia, in quanta habent causæ. sed recipiunt ex causis quasdam imagines. imago enim secundum Philosophum in Topicis ab imitando est dicta, quasi imitatio. causata ergo recipiunt aliquando à causis imagines, i. imitantes contingentes. quia tantum recipiunt de suis causis, & in tantum imitantur eas: quantum potest eis contingere, & quantum possunt capere.

Ad quintum dicendum, quod ignis est corpus nobilissimum inter elementa, & inter ea, quæ sunt in sphaera actiuorum, & passiuorum: & est formalis, & dignius omnibus elementis, inter quæ semper rariora sunt digniora: sed non oportet, quod ignis sit subtilior cœlo: nec est illa Aegid. super ij. Sent. Ggg compa-

Graua, & leuia quō mouentur.

Firmamentum quō factū ex aquis.

Firmamentum quō diuidit aquas.

Luminaria quō dicitur facta ex igne.

Ignis mēto cur non fiat sub proprio nomine in Genes.

Idem supra d. 13. art. 1. q. 1.

Agens quō semper agens insunt sibi passum.

Imago secundum Aristotelem vnde de dicta.

Stella est
densior pars
sui orbis.

comparatio inter cœlestia, quæ est inter elemen-
ta; ut sicut rariora in elementis sunt digniora: ita
in cœlestibus rariora sunt digniora, quia Stella est
spissior, & densior pars sui orbis. quare si in ele-
mentis rariora sunt digniora: in cœlestibus autẽ
spissiora sunt digniora, quia Stella est spissior,
& nobilior orbe.

ARTIC. III.

*An motus Firmamenti sit à sua
forma naturali.*

Conclusio est negativa.

D. Th. 2. sent. d. 14. ar. 3. D. Bon. d. 14. ar. 3. q. 2. Ric.
d. 14. q. 6. Biel. d. 14. q. 1. Brulef. d. 14.
q. 5. Gott. d. 14. q. 2.

ERTIO quæritur de motu
firmamenti: quomodo sit ille
motus.

Et videtur, quod sit per suam
formam naturalem. Et secun-
dum Philosophum in de cœlo,
& mundo: motus cœli est naturalis: sed illud,
quod est naturale; cum natura principaliter di-
catur de forma; est per formam naturalem exis-
tentem in ipso: ergo, &c.

Lib. 1. tex.
c. 14.

Præterea: dicitur in 2. Physicorum, quod na-
tura est principium motus, & quietis eius, in quo
est, quod ergo demus in alijs mobilibus, quod
habeant in se principium motus: ut, quod graue
habet in se formam grauis, per quam mouetur,
& non demus hoc in cœlo, quod habeat in se for-
mam naturalem, per quam moueatur: nõ vide-
tur conueniens: ergo, &c.

Præterea secundum Philosophum in 8. Phy-
sicorum: cœlum mouetur ex se: ergo est diuisibi-
le in duo: quorum vnum est per se mouens, &
aliud per se motum. sed omnis talis motus est
ab anima, vel omne sic mouens est animatum,
& tunc idem, quod prius, cœlum ergo, &c.

Præterea Philosophus dat hanc differentiam
inter naturam, & artem, quia res artificialis ex
eo, quod est talis, nullum consequitur motum,
ut arca, vel scānum, secundum quod talia, nul-
lum consequuntur motum: sed ex eo, quod sunt
quoddam lignum, vel quoddam mixtum natu-
rale, in quo dominatur elementum graue: ha-
bent suum motum, cœlum ergo ex natura, quæ
est in seipso, habebit suum motum.

Lib. 2. Phys.
tex. c. 2.

Natura, &
ars quid dif-
ferat quātū
ad motum.

IN CONTRARIUM est, quia cœlum
dicitur moueri ab intelligentia: ergo non moue-
tur à sua forma naturali.

Præterea opus nature dicitur esse opus intel-
ligentiæ, quia est opus motorum orbium: ergo
motores orbium sunt intelligentiæ.

RESOLVTIO.

*Cœli à sua intelligentia, non autem à sua naturali
forma mouentur, nec ab anima infor-
mante, quæ præditos esse haudqua-
quam affirmamus.*

RESPONDEO dicendum, quod forma na-
turalis cœli est illa, ex qua cum materia cœli sit
vnum secundum esse: vel ergo cœli sunt anima-
ti, vel inanimati: loquimur aut de animatione
simpliciter, non de animatione, secundum quendam
modum. Secundum hoc ergo, quod possunt di-
ci animati, vel inanimati: potest esse triplex opi-
nio de motu cœli: vna, quod cœli sunt inanima-
ti, sicut sunt elementa, & moueantur à sua for-
ma naturali, sicut mouentur elementa: alia, quæ
cœli sunt animati, sicut sunt animalia, & mouean-
tur à sua anima, sicut mouentur animalia. Tertia
opinio potest esse de motu cœli, quod cœli nõ sint
animati simpliciter, nec fiat ex anima cœli, & cœlo
vnum secundum esse, sed solum secundum operationem: ut ex
hoc cœli non dicantur viuere secundum quendam mo-
dum: prout motor eorum influit eis motum, qui
est quoddam opus vitæ. cœli ergo nõ mouebuntur
à sua forma naturali simplici sicut elementa: nec
à sua anima, quæ cum materia cœli faciat vnum
secundum esse; quia cœli non habent talem ani-
mam; sed mouentur à suo motore appropriato. i.
ab intelligentia, & hæc tertia opinio est vera: pri-
mæ autem duæ sunt falsæ.

Cœli an sint
animati.

Sciendum ergo, quod si cœlum moueretur à sua
forma naturali: tria inconuenientia sequeretur.
Primo, quia esset extra suum locum naturalem.
Secundo, quia moueret se per accidens. Tertio,
quia moueret se in non tempore.

Propter primum sciendum, quod aliquo modo
possumus loqui de motu ad vbi, sicut loquimur
de motu ad formam. quia materia naturaliter
appetit formam, quia est priuata illa forma. Vn-
de secundum Philosophum in 1. Phys. reprehē-
sibilis est Plato, qui despexit priuationem, quia ma-
teria appetit formam, sicut scēmina masculū, &
turpe bonum. vbi vult Comment. quod quicquid se
mineitatis. i. quicquid defectus, & quicquid tur-
pitudinis habet materia, hoc est ex priuatione.
materia ergo non appetit formam sibi naturalem:
nisi, quia est priuata illa. Sic ergo: si cœlum moue-
retur per suam formam naturalem, esset priuatum
suo loco naturali, & esset extra suum locum na-
turalem, quod est inconueniens.

Cœli nõ mo-
uentur à sua
forma natu-
rali

Lib. 1. Phys.
tex. c. 31.

Secundum inconueniens sic patet: quia si cœ-
lum moueretur à sua forma naturali, moueret se
ipsum per accidens. nõ ille, qui dedisset ei illam for-
mam, & illam naturam, moueret cœlum per se, & cœlum
cōstans tali natura, ex qua sibi cōpeteret talis mo-
tus, seipsum moueret per accidens, sicut diximus
de grauib, & leuib, quæ mouentur à grauiante essen-
tialiter, & per se, qui dedit eis formam grauis, vel le-
uis: à seipsis verò mouentur per accidens. Quod autẽ
motus ille, qui est causa omnium aliorum motuum,
sit per accidens, non videtur consonum rationi.

Tertium

Tertium inconueniens sic ostenditur. quia si talis esset motus cœli: esset in non tempore. Dicebatur enim, quod suo modo loquendum est de motu ad vbi, sicut loquimur de motu ad formam. si enim nulla contrarietas esset in materia, quæ impediret, vel prohiberet introductionem formæ: in instanti introduceretur forma. Propter quod videmus hæc in formis intentionalibus, & in illuminatione aeris, quod fiunt in instanti. quia in medio vbi recipiuntur non est contrarietas, neque repugnantia ad illa: sic, & si in medio non esset resistētia, in instanti esset graue deorsum, & leue sursum. Totum enim tempus, quod apponitur in motu grauis, vel leuis est propter impedimentum, vel propter resistētiā medij, quod si nō resisteret medium motui grauis, sicut nō resistit multiplicatiuū lucis: & sicut in instanti se facit lux ab oriente in occidens, sic in instanti se facerēt grauia à sursum ad deorsum: cum ergo in motu cœli nihil sit resistens, vel non moueretur graue, vel motus eius esset in non tempore.

Dub. I. Lateralis.

An ratione mobilis in motu rei naturalis requiratur tempus.

Conclusio est affirmatiua.

VLTERRIVS fortè circa hoc dubitaret aliquis, quare in motu rei animatæ, quæ est per formam suam apponitur tempus: dato, quod non esset resistētia medij in motu grauis, vel leuis: non apponeretur tempus, si non esset resistētia medij.

Dicendum, quod motus animalis est contra naturam corporis mobilis. quia corpus animatum, cum dominetur ibi elementum graue: non est aptum natum moueri nisi deorsum naturaliter. cum ergo moueatur ad omnem differentiā positionis: oportet, quod sit ille motus contra naturam mobilis, vel cum resistētia mobilis: ideo, si nulla ibi esset resistētia medij ad mobile, esset ibi resistētia mobilis ad motorem: propter quod non fieret talis motus in tempore, sed in motu grauis forma substantialis grauis mediante grauitate per accidens mouet ipsum graue, scindendo medium, & remouendo prohibens, quia propter nihil aliud apponitur ibi tempus, nam si non esset ibi medium prohibens in instanti graue faceret se deorsum. Forma enim grauis cum sua grauitate est ibi principium mouendi actiue, & materia grauis est ibi principium mouendi passiue. Et quia in hoc motu nullam potest habere resistētiā materia grauis

Ad suam formam: nullo modo potest apponi tempus in motu grauis, nisi ex resistētia medij, non ex resistētia mobilis. Si ergo cœlum moueretur per suam formam naturalem, quæ dat sibi esse: oporteret, quod hoc fieret per aliquā qualitatem, quam nescimus nominare: sed vocamus eam neutram, quia nec est grauitas, nec leuitas. nullus enim actus secundum Commenta. in 6. Metaph. procedit à forma substantiali, nisi mediante aliqua qualitate. Forma ergo cœli cum illa qualitate esset principium mouendi actiue: materia verò cœli, sine vlla resistētia esset principium mouendi passiue. cum ergo in motu cœli non sit resistētia medij, si nulla esset ibi resistētia mobilis, vel non moueretur cœlum in instanti: se faceret ab oriente in occidens; sicut, si nō esset resistētia medij, nō moueretur graue, vel in instanti se faceret à sursum deorsum.

Qualitas neutra.

Actio nulla est à forma substantiali immediata.

Sed dices, si moueretur graue sine resistētia medij: prius esset graue in parte superiori, quàm in parte media, & quàm in termino motus. Dicemus, quod stultum est laborare circa impossibile, quia ad impossibile quasi sequitur quodlibet. Ad formam tamen arguendi dicemus, quod etsi lux facit in toto medio, idest in instanti, tamen lux prius generatur in parte medij propinqua corpori lucido, & per illam in parte alia magis propinqua, & sic de alijs. sed istud prius, & posterius est origine non tempore. vel dicemus, quod est ibi mutationum successio. sed quia que libet talis mutatio fit in instanti: omnibus illis mutationibus sic se succedentibus, non duratione, sed causaliter: non respondet ibi nisi vnum instans in tempore. nam sicut in eodem instanti fit illuminatio aeris: multiplicatio colorum, & visio: & cum illuminatio aeris sit causa multiplicationis, & multiplicatio colorum sit causa visionis: origine ergo, & causalitate istę mutationes se præcedunt: sed non tempore, vel duratione; sic origine, vel causalitate graue prius esset in vna parte medij, quàm in alia, sed non duratione, vel tempore.

Sed dices, quod impossibile est idem simul esse in diuersis locis. Dicemus, qd Aug. 11. super Genes. circa finem vult, quod prius, & posterius stent bene simul, vt prius se diffundit lux circa principium spatij, quàm circa mediū, vel finem: & tamen tota se diffundit

Tomo 3.

Prius, & posterius simul stare possunt.

simul. vel possumus dicere, qd ista impossibilitas accidit ex impossibilitate positionis, quod fiat motus localis sine resistētia mobilis, vel medij.

D

Dub. II. Lateralis.

*An motus cæli perpetuus esse possit,
si vnum per se ex anima cæli,
& cælo ipso fieret.
Conclusio est negativa.*

Cælum si ef-
set anima-
tū, nō posset
moueri per-
petuū ab ani-
ma sua.

Angelus po-
test mouere
corpus im-
mediatē per
intellectū,
& volunta-
tem.

ULTERIVS forte circa hoc
dubitaret aliquis: Vtrum si
fieret vnum ex anima cæli, &
cælo secundum esse, posset mo-
ueri cælum ab illa anima.

Dicendum, quod impossibile
est, cælum esse sic animatum, dato tamen, quod
esset possibile: oporteret cælum habere animā
sensitiuam, & oporteret cælum habere virtu-
tes organicas, & non posset perpetuari motus cæ-
li, sed lassaretur anima cæli mouendo cælum,
quæ omnia sic patent, nam illa anima cæli, vel
esset intellectiua, vel non. Inconueniens enim
esset, quod corpus tam mobile, & incorrupti-
bile nō haberet animam intellectiuam, & quod
non apprehenderet vniuersale bonum, cum cæ-
lum moueatur propter vniuersale regnum vni-
uersi, sed cum intellectus coniunctus corpori te-
neat infimum gradum in genere intelligibilium:
non poterunt ibi esse essentialiter gradus, & non
poterunt ibi esse duo corpora differentia specie
habentia tanquam specificas formas, animas in-
tellectiuas. Dato tamen, quod hoc esse posset:
oporteret, quod illa anima intellectiua habe-
ret vim sensitiuam, & haberet virtutes organi-
cas. Sic enim imaginabimur, quod econuerso
ordinatur anima humana ad corpus, & Ange-
lus, quia anima humana immediatē per essen-
tiam coniungitur corpori. & quia corpori est
coniuncta essentia animæ: sunt corpori coniun-
ctæ potentie, quæ fundantur in essentia animæ,
vt intellectus, & voluntas: ita, quod anima per
intellectum, & voluntatem, quia per eas imme-
diatē non attingit corpus: non potest immediatē
mouere corpus. oportet ergo, quod habeat ali-
quas virtutes organicas, per quas immediatē at-
tingat corpus, & per quas immediatē moueat
corpus, quæ virtutes organice non sunt sine sen-
su, & sine irascibili, & concupiscibili, quæ sunt
aptæ natæ obedire rationi. In Angelo autem est
econuerso, quia Angelus non est forma cor-
poris, & non fit vnum ex Angelo, & corpore
secundum esse, & secundum operationem, cum
operatio egrediatur immediatē a potentia; Ange-
lus primum attingit corpus per suam virtutem,
& per suam potentiam, & mediante virtute at-
tingit ipsum corpus per essentiam.

Angelus ergo per intellectum, & voluntatem
potest immediatē mouere corpus. Non autē ani-
ma, quæ est forma corporis: si ergo intelligentia,

A quæ est motor orbis, esset verè anima eius, & fie-
ret ex ea, & cælo vnum secundum esse: oportet
etiam habere virtutes organicas, per quas im-
mediatē attingeret cælum, & moueret cælum.
Cum ergo cælum non possit moueri à substan-
tia simplici: quia, vel non moueretur, vel mo-
ueretur in non tempore, nec ab anima, quæ fa-
ciat cum eo vnum secundum esse: quia siue illa
anima esset intellectiua, siue sensitiua: oportet
etiam, quod moueret cælum per virtutes organi-
cas, quod de sensitiua non est dubium, nec de
intellectiua, cum anima intellectiua per virtu-
tes non organicas non possit immediatē attingere
corpus, sed cum virtutes organice lassaretur
ex suis operibus: non posset perpetuari mo-
tus cæli: si fieret ab anima, quæ faceret cum cæ-
lo vnum secundum esse. mouetur ergo cælum
ab intelligentia habente esse separatū à cælo, qui
est motus appropriatus cæli, & potest dici ani-
ma cæli, & potest dici: per illam animam viuunt
cælum, non simpliciter, sed in quantum illa ani-
ma influit cælo motum, qui est quoddam opus
vitæ.

Motus cæli
vnde.

Hoc ergo modo possumus saluare motum cæ-
li fieri in tempore, quia eo ipso, quod motor
habet esse distinctum à mobili, & est mobile in
alio vbi, vel est aliter in vbi, quàm motor velit,
intelligitur esse quædam resistentia mobilis ad
motorem. sed quando principium motus est ex
forma mobilis, sicut in grauibus: vel etiam ip-
sa forma est motor corporis, sicut in animalibus,
cum fiat in talibus vnum secundum esse, & mo-
bile, non habeat esse distinctum a motore, vel ab
eo, quod est principium motus, oportet quære-
re resistentiam, vel ex grauitate mobilis, vel ex
impedimento medij, vel ex viroq; vt saluemus
ibi rationem motus.

Motus cæli
quō sit in ali-
qua parte.

Hoc etiam modo possumus saluare motū cæ-
li posse perpetuari, quia cum mobile sit propor-
tionatum motori, & motor moueatur immédia-
tē per virtutem non organicam: circa quam pro-
priè non contingit lassitudo, poterit perpetuari
motus cæli.

Motus cæli
quō sit perpe-
tuus.

Recitare autem hic opinionem Auicennæ, quod
Deus primo creauit primam intelligentiam, &
ab illa creata est anima primi cæli, & ab anima
primi cæli creata est substantia corporis primi cæ-
li, & sic per ordinem ascendere ad alios cælos:
non est presentis negotij, quia abhorrent aures
fidelium, cum audiant intelligentias, vel Ange-
los, vel quasunque creaturas posse aliquid crea-
re. immo ipsis Angelis, quantum ad materiā ho-
rum corporalium, non damus virtutē, vel
potentiam: nisi quantum ad motum
localem. Dicimus enim, quod
corpora non obediunt eis
in motu ad formā,
sed in motu
ad vbi.

Dub. III, Lateralis.

*An motus cœli sit naturalis .
Conclusio est affirmatiua.*

Idq, tripliciter .

Th. Arg. d. 14. q. 1. ar. 1. Biel. d. 14. q. 1. Bacc. d. 16.
a. 1. Dur. d. 14. q. 2.

VL T E R I V S fortè dubitaret aliquis . quomodo motus cœli sit naturalis . Nam secundum Comment. non est naturalis : nisi quia habet naturam habilem ad talem motum . non est autem naturalis , quòd naturā suā sufficiat ad agendum huiusmodi motum : sed , quòd ab intelligentia , siue à motore appropriato , qui dicitur anima cœli effectiue , sit cœli motus .

Aduertendum ergo , quòd cum motus cœli sit perpetuus , sit circa medium , & sit circularis : possumus triplicem habilitatem assignare in cœlo naturalem : quare tali motu naturaliter moueatur , vt sit Prima habilitas ex natura formæ substantialis cœli . Secunda ex natura qualitatis eius . Tertia ex natura quantitatis ipsius .

In cœlo . n. quòd moueatur perpetuo , possumus assignare habilitatem ex parte suæ formæ substantialis : cui non est annexa contrarietas . Vnde Comment. in 12. hanc causam assignat in corruptibilitatis cœli dicens : In corpore quidē cœlesti non est potentia , vt corrumpatur , quia non habet contrarium : ergo est habilitas in cœlo , quòd motus eius sit perpetuus , vel possit perpetuari , donec compleatur numerus electorū . quia est incorruptibile , & habet formam substantialem , cui non est annexa contrarietas , nec priuatio formæ contrariæ .

Secundo in cœlo est habilitas , cum motus eius non solum sit perpetuus , sed etiam sit circa medium ex natura qualitatis eius . quia qualitas eius nō est grauitas , propter quam moueatur ad medium : nec leuitas per quam moueatur à medio , sed qualitas eius erit neutra . i. nec grauitas , nec leuitas : per quam habet habilitatem , vt semper moueatur circā medium .

Tertio in cœlo est habilitas , vt motus eius sit circularis ex natura quantitatis eius , quia naturaliter habet quantitatem rotundam , & circularem : per quam habet habilitatem , & est aptum natum , vt circulariter moueatur . propter has autem habilitates naturales dicitur motus cœli esse naturalis .

Possumus autem , & aliter ostendere motum cœli esse naturalem . nam quicquid est à causa superiori est naturale secundum Comment. Propter quod fluxus , & refluxus maris est naturalis , quia est à causa superiori , & sequitur motum

A Lunæ , vel aliam causam superiorem . vt quia per calorem Solis , quando Sol transit directè super mare , fit tanta euaporatio maris , & fit tanta conuersio aquarum in aerem , quòd mare sic diminutum se retrahit . Ex parte verò Septentrionali fit tanta inspissatio aeris propter continuū frigus ; & aer sic inspissatus tantam quantitatem conuertit in aquam , quòd aqua maris inde augmentata dilatat se , & hoc modo mare fluit , & refluit . Tantum ergo volumus habere ex istis , quòd esse aliquid à causa superiori est esse naturale : & quia à causa superiori , & ex ordine diuino est motus cœli per motores appropriatos , non potest dici naturalis .

Fluxus , & refluxus causā.

B Possumus autem & tertiam causam assignare , quare sit naturalis . quia propter cōnexionem vniuersi naturale est , quòd semper infima supremorum attingant suprema infimorum . Vnde Dion. loquens de diuina essentia ait , quòd est omnia concordans , & est indissolubilis omnium , & ordinis causa , & semper fines primorum coniungit principijs secundorum . Cum ergo spirituales creaturæ sint priores , & superiores corporalibus ; infima in spiritibus attingunt suprema in corporibus : corpora ergo supercœlestia , quæ sunt corpora suprema , non mouentur per superiores Angelos , sed per inferiores , & hoc fortè voluit Auicenna , in Metaphysica sua : quando ad mouendum quemcunque orbem cœlestem posuit intelligentiam , & animam : non intendens , quòd anima cœli faceret vnum secundum esse cum cœlo : sed hæc erat differentia secundum ipsum inter intelligentiam , & animam , quia natura intelligentiæ erat longè superior , & excellentior , quàm natura animæ cœli , & in intelligentia erāt vniuersaliores species , quàm in anima cœli : ita , quòd species in intelligentia non erāt proportio nata propter sui vtilitatem ad causandum motū cœli , qui est quid particulare : ideo inter intelligentiam , & cœlum posuit animam cœli habentem species minus vniuersales , & ex hoc habentem magis proportionatas ad causandum motū cœli . sed , quòd intelligentia superior non possit facere , quòd facit inferior , est ridiculum cogitare . in talibus ergo non arguamus ex impotentia : vt quòd non possit superior , hoc non possit inferior , sed ex indecentia , vt quia multoties non decet superiora , quæ decet inferiora .

D Indecens enim esset in superioribus , quòd mouerent cœlos . & quia iste ordo est secundum naturam , & naturalis , & resultat ibi secundum Dion. pulcherrima harmonia . & quia hoc ordine administrantur cœli , & mouentur ab intelligentijs : potest dici motus cœli modo , quo diximus , naturalis .

Sed quæres quomodo intelligentia mouet cœlum , cum sit articulus , quòd est error , si dicamus , quòd sola voluntate intelligentia mouet cœlum ,

Sciendum ergo , quòd in intelligentijs non oportet ponere alias potentias ad agendum . vel ad mouendum corpora , quàm voluntatē , & intellectum .

Maris fluxus , & refluxus vñ . Vide infra in dub. 1. lateral.

lectum. Errorem tamen esse dicimus, quod intelligentia per solam voluntatem moueat cælum, & quod per solum velle moueat cælum: quia, quod non tangit, nō agit, secundū Philosophū. Si ergo intelligentia per solam voluntatem posset mouere cælum, sequeretur, quod existens in terra posset velle motum cæli, ergo in terra existens posset mouere cælū, quod dicimus esse falsum. oportet enim intelligentiam esse in cælo, & applicare virtutem suam ad cælum ad hoc, quod moueat cælum.

Possumus autem, & aliter saluare articulum. Dicimus enim, quod in voluntate non sunt similitudines rerum, sed in intellectu. Sic enim imaginabimur, quod sicut à domo in anima sit domus in materia, vt declaratur in 7. sic à motu, qui est in mente Angeli sit motus, qui est in corpore cæli. quia natura corporalis obedit intelligentiæ quantum ad motum localem: non quantum ad motum ad formam. ergo per solam voluntatem non potest mouere cælum, cum in voluntate non sit similitudo illius motus, nec per solum intellectum potest mouere cælum, quia à similitudine motus, qui est in mente Angeli, non causatur motus in materia: nisi concurrat ibi velle Angeli. quia scientia speculatiua nō est causa rerum, sed practica: ideo dicitur in Metaph. quod idem est artificium, & volitum. Dicimus insuper, quod intelligentia etiam per illa duo simul: per voluntatem videlicet, & intellectum non potest mouere cælum: nisi hoc fiat eo modo, quo est aptum natum fieri, quia existens in terra quantumcunque intelligeret, & vellet motum cæli: non moueret cælum. oportet enim, quod existat in cælo, & per potentias suas attingat cælum, si vult mouere illud.

RESP. AD ARG. Ad primum patet solutio per iam dicta. quia patet, quomodo motus cæli est naturalis.

Ad secundum dicendum, quod non est inconueniens aliquid ponere in inferioribus, quod nō ponatur in superioribus. nam multa animalia sciunt facere ex naturali instinctu, quæ nesciunt homines: vt aranea ex naturali instinctu facit telam, & hirundo nidum: & canicula quando facit filios scit quomodo se debet habere ad eos: vt si facit eos inuolutos cum pellicula, statim illā pelliculam cum dentibus lacerat: & si mulier sic pareret, & non haberet obstetricem secum: crederet fecisse monstrum, vel abortiuū, sed licet hæc sint in bestiis, & non in homine; homo tamen propter intellectum est nobilior eis, sic & in proposito: licet graue habeat in se principium motus, & quietis, & per accidens moueat seipsum, quod non potest facere cælū: nobilior est tamen cælum omnibus alijs corporibus, & habet nobiliores motores, quia habet intelligentias, nec ipsa graua mouent seipsa per se, sed mouentur à generante, quod est longè ignobilior, quàm intelligentiæ, quæ mouent cælum.

Ad tertium dicendum, quod cælum moue-

atur ab anima, id est à motore suo appropriato: non autem mouetur ab anima, quæ faciat cum eo vnum secundum esse.

Ad quartum dicendum, quod in ipso cælo est natura quædam, quod moueatur sic. sed illa natura non est effectiua talis motus, sed est habitans ad talem motum.

ARTIC. IIIL.

*An Firmamentum dici debeat
octaua sphaera.*

Conclusio est affirmatiua.

VARTO quaeritur de ordine Firmamenti ad alios cælos, quo sit in ordine respectu cælorum, quod est quaerere quot sunt cæli.

Et videtur, quod Rabanus male assignet numerum cælorum. Dicit enim esse septem cælos: Empyreum, Chrystallinum, Sidereum, Igneum, Olimpyum, Aethereum, & Aereum.

Rabanus
quot cælos
posuerit.

Sed contra: In omnibus his non assignatur cælum, quod volebat ascendere Lucifer: de quo dicitur Esa. In cælum conscendam. Non potest enim intelligi de cælo Empyreo, quia in illo erat. intelligitur ergo de cælo supra Empyreum. sed omnes cæli nominati sunt infra Empyreum: ergo, &c.

Esa. 14.

Præterea: præter omnes dictos tales sunt cæli septem Planetarum: ergo male numerantur cæli, quia non sunt 7. sed 14. vel etiam plures, computatis cælis nominatis à Rabano.

Præterea: inter cælos nominatos à Rabano, nominatur aer, & ignis, quæ sunt elementa: deberet ergo nominati aqua, & terra, quæ sunt etiam elementa.

Præterea: ignis nominatur tanquam duo cæli, quia cælum igneum, & olympium non sunt nisi vnum elementum ignis. sic æthereum, & acreum non sunt nisi elementum aeris. si ergo vnum elementum nominatur nomine duplicis cæli: videtur, quod quodlibet aliorum cælorum debeat nominari nomine duplicis cæli: & sic erunt multo plures cæli, quàm enumeret Rabanus.

IN CONTRARIUM est: quia non videtur, quod sint nisi tres, quia non est dare cælum ultra illud, ad quod fuit raptus

Paulus: Sed Paulus fuit raptus

ad tertium cælum, vt habetur

2. ad Corinth.

ergo, &c.

2. Corinth.

RESOLVTIO.

Cæli corporei in vniuersum decem sunt, quatuor elementis exceptis. Empyreum autem Philosophis ignotum fuit. Datur præterea cælum Sanctissimæ Trinitatis, quod corporeum haud esse affirmamus: & ad ipsum Lucifer conscendere voluit.

Cælorum
numerus vn-
de sumatur.

RESPONDEO dicendum, q̄ præter elementa sunt decē cæli: qui sic possunt accipi: quia quodcunque cælum vel est totum lucidum: vel totum non lucidū: vel partim lucidū: & partim non lucidū: totū lucidū est Empyreum: quod dī à Pyr, quod est ignis: quod idem est, quod cælum igneum: & sic nominatum est non à calore, sed a splendore. totum enim est splendidū, & totum lucidum. Cælum autem totum non lucidum est Crystallinum, vel aqueum, vt dicitur non lucidum, quia totum est dyaphanum sine aliqua stella. De cælo enim Empyreico nihil potuerunt scire Philosophi: sed scitum est per reuelationem, nam cum sit immobile: non potest per instrumēta astronomica inuestigari: nec potest nobis aliquid apparere de ipso via sensus, per quod possimus sufficienter pergere in notitiam eius, nec possumus etiam scire sufficienter via sensus, quod sit dare tale cælum. Cælū autē partim lucidum, & partim non lucidū est cælū sidereū. & Cæli 7. Planetarum. quodlibet enim istorum cælorum est lucidum quantum ad stellas, quas continet, vel quantum ad stellam, quā continet: & non lucidum quantum ad alias partes.

Raban⁹ cur
cælum sidereū, & 7.
Planetas pro
vno cælo
posuerit.

Rabanus autem cælum sidereum, & sphaeras omnium Planetarum posuit pro vno cælo: quia illæ sphaeræ planetarum nō habent alium motū quā octaua sphaera. deferentes enim planetarum, & epiciclorum habent alium motum, quā octaua sphaera: sed ipsæ sphaeræ planetarū habent eūdem motum cum ea, ideo forte Rabanus propter vnitatem, & identitatem motus computauit octauam sphaeram, & sphaeras septē planetarum sub vno, & eodē cælo. Nos autē si volumus, possumus illos cælos sic distinguere: Dicētes, q̄ cælū, quod partim est lucidum, & partim nō lucidū, aut habet multas, & mirabiles stellas: & sic est cælum sidereum: aut non habet nisi vnicam stellā tantum: & sic sunt 7. sphaeræ 7. planetarum: inter quas sphaera Lunę est sphaera vltima: supra quam est sphaera Mercurij: supra quam est sphaera Veneris: supra quā est sphaera Solis: supra quā est sphaera Martis: supra quā est sphaera Iouis: supra quā est sphaera Saturni. Luna ergo est infimus planetarū, & Saturnus supremus, & Sol medius inter omnes. Sic ergo distinximus cælos per totum lucidum, & totum non lucidum: & per partim lucidum, partim non lucidum.

Planetarum
ordo.

Aliqui vero volunt ipsos distinguere per totū lucidū, & totū dyaphanū: & partim lucidum. & partim dyaphanū: sed s̄m hanc distinctionem non comprehenderetur cælum sidereum: siue firmamentum, quod est octaua sphaera. Est enim

A cælum sidereum partim lucidum: quantum ad partes, vbi sunt stellę: & partim non lucidum; quantum ad partes vbi non sunt stellę: sed non est partim lucidum, & partim dyaphanum: quia nulla pars est ibi dyaphana, cum idē sit dyaphanum, quod transparent, nulla pars est ibi transparent, quia videremus per partem illam transparentem cælum Crystallinum: vel cælum Empyreum, quod patet falsum esse. Decē ergo sunt cæli computando 7. cælorum planetarum, sidereum Crystallinum, & Empyreum. Rabanus tamen omnes istos x. cælos comprehendit sub tribus cælis: sub Empyreico, Crystallino, & Sidereo: quia sphaeras 7. Planetarum non distinxit à sphaera siderea: quia forte fecit propter vnum, & eundem motum, quem habet cum illa: vt supra dicebatur. sed his tribus cælis superaddidit duo elementa: ignem, & aerem: quorum quodlibet diuisit in duos cælos propter diuersitatē, quam habent in suis partibus. nam ignis in parte sua superiori, quæ est iuxta sphaeram Lunę est ignis purus: in parte sua inferiori, quæ est iuxta aerem nō est ita purus. propter quod Rabanus partē illam superiorem, vbi est purus ignis, vocauit cælum igneum: quod ibi est purus ignis: partem vero inferiorem: vbi est ignis non purus vocauit cælum Olympium a quodam monte, qui dicitur esse in Macedonia: qui vocatur mōs olympij: qui dicitur esse tantę altitudinis: quod transcendit omnes nubes, & forte omnes ventos. Nam aliqui dicuntur esse mōtes ita alti: vbi est aer ita siccus, quod pergentes per cacumina eorum oportet portare spongiam cum aqua: vt inspiratio, & respiratio fiat cum aere madefacto per aquam ad refrigerandum cor, dicitur etiam quod in dictis montibus Philosophi aliqui descripserunt in puluere characteres aliquos: quos post annum inuenerunt non mutatos. signum ergo erat montes illos, non solum superare omnes nubes, sed etiam omnes ventos: quia characteres in puluere formati per ventos delentur, & tolluntur. Distinxit ergo Rabanus elementum ignis in duos cælos: in igneum, & olympium: & distinxit elementum aeris in duos cælos propter duas partes aeris: quia vna pars aeris est valde sicca propter ignem, cui appropinquat, & illam partem vocauit cælum æthereum: quasi siccum, & inflammatum: quia secundum Philosophum in de cælo, & mundo: nomen ætheris designat corpus velocis motus, cito inflammabile, & inflammans. aliam autem partem aeris inferiorem: vbi aues istę volitant, vocauit cælum aereum.

Rabanus x.
cælos sub tribus
comprehendit.

Olymp. Cælū
vnde dicitur.

Montium
quorundam
altitudo.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum, quod cælum illud, quod voluit ascendere Lucifer, non est cælum corporeum, sed est cælum Sanctæ Trinitatis. Voluit enim Lucifer æquari Deo: & esse similis altissimo. Nos autem locuti sumus de numero cælorum corporeorū: a quibus cælis in infinitū distat cælum sanctæ Trinitatis dignitate, & nobilitate.

Cælū S. Trinitatis.

Ad secundum dicendum, quod cælos 7. Planetarum

netarum comprehendit Rabanus sub cælo fideret: quia habent eundem motum cum ipso.

Aer, & ignis
sunt vocen-
tur cælum.

Ad tertium dicendum, quod aer, & ignis pos-
sunt nominari nomine cæli propter aliquam
assimilationem, quam habent cum cælo. nam
cælum est altum, & est dyaphanum: sicut vide-
mus in cælis Planetarum: quia quodlibet cæ-
lum cuiuslibet planetæ est totum dyaphanum,
præter solum planetam, quam continet aer, &
ignis: propter istas duas assimilationes, quia sunt
elevati, & sunt dyaphani, possunt vocari cæli:
nam dominus istam partem aeris inferiorem,
ubi sunt volucres, vocavit cælum: iuxta illud:
Volucres cæli comederunt illud. & in Gen. aer
ubi sunt volatilia pennata: iuxta illud: Domina-
mini piscibus maris, & volatilibus cæli. & si pars
inferior aeris potest vocari cælum: multo magis
pars superior aeris, & pars inferior, & superior
ignis potuerunt vocari cæli. sed aqua licet sit
elementum, & sit dyaphana: tamen non de-
bet vocari cælum, quia non habet altitudinem:
cum sit recepta in cauernis terræ, terra etiam non
debet vocari cælum, quia est infima, & non est
dyaphana.

Luc. 9.

Ad quartum dicendum, quod sicut aer potest vo-
cari duo cæli propter partem superiorem siccam,
& partem inferiorem humidam: sic & ignis po-
test vocari duo cæli propter partem superiorem
puram, & partem inferiorem impuram, vel ad-
mixtam. sed in illis supercælestibus istas diuer-
sitates non videmus: quod una pars sit pura, &
alia impura, quia non patiuntur peregrinas im-
pressiones: nec videmus, quod ibi una pars sit
sicca, & alia humida: quia non recipiunt quali-
tates contrarias.

Pauli captus
ad 3. Cæli
quid.

Ad argumentum autem in contrarium dicen-
dum, quod illud tertium cælum, quod nominat
Paulus, non est tertium cælum corporale, quos
cælos hic nominamus: sed est tertium cælum,
id est tertium genus visionis, raptus enim fuit
Paulus usque ad tertium cælum, id est tertium
genus visionis. Visio enim intellectiva, per quam
possumus capere æterna, dicitur cælum: iuxta
illud Aug. 3. de Trinita. cap. 20. In quantum ali-
quid æternum mente capimus: non in hoc mun-
do sumus, & omnium iustorum spiritus adhuc
in carne viuunt, in quantum æterna sapiunt,
non sunt in hoc mundo. cum enim considera-
mus de æternis, possumus dicere cum Aposto-
lo: Nostra conuersatio in cælis est, visio ergo in-
tellectiva potest dici cælum.

Phil. 3.

Visions tri-
plex gen.

Rom. 1.

Possumus autem distinguere triplex genus vi-
sionis intellectivæ, quia est visio intellectiva cau-
sata a sensibus exterioribus: quia inuisibilia Dei
per ea quæ facta sunt, & per ea, quæ aspiciuntur
per istos sensus exteriores, intellecta conspiciuntur:
ut dicitur ad Rom. 1. est ergo una visio vel
una cognitio intellectiva a sensibus exterioribus
deriuata.

2. de aia 12.

Est autem alia visio, vel cognitio intellectiva
phantasmatibus admixta: quia secundum Phi-
losophum, nostrum intelligere, vel est phantasia,

A vel non est sine phantasia. nam, & si possumus
intelligere non occupati per sensus exteriores;
tamen non possumus intelligere non occupati
per phantasia, & per sensus interiores.

Est & tertium genus visionis siue cognitionis
intellectivæ, quæ non est occupata a sensibus ex-
terioribus: sed sensibus interioribus: nec ad-
mixta phantasmatibus: sed in pura, & clara vi-
sione diuinæ essentiae constituta.

Ad istud autem tertium cælum, siue ad istud
tertium genus visionis fuit raptus Paulus, quia
vidit diuinam essentiam in illa claritate, & in il-
la puritate, in qua vident beati.

Q V Æ S T I O II.

De opere tertiæ diei.

OSTIA quæritur de opere
tertiæ diei, in qua dicuntur duo
esse facta, quia fuerunt congre-
gatæ aquæ, & apparuit arida: &
terra germinavit herbam viren-
tem, & facientem fructus, & li-
gnum pomiferum. De his ergo duobus quære-
mus, de congregatione aquarum, & de germina-
tione terræ.

A R T I C. I.

An opus tertiæ diei congregatio
aquarum dici debeat.

Conclusio est affirmatiua.

D. Th. 1. p. q. 69 art. 1. Et 2 sent d. 14 art. 5. Nic. de Nis. se-
tract. 2 p. 2. q. 1. de opere 3. diei.

D primum sic proceditur: Vide-
tur, quod incompetenter descri-
batur opus tertiæ diei per con-
gregationem aquarum, nam ter-
tia die dicuntur fuisse distincta
elementa, de omnibus ergo ele-
mentis debuit fieri mentio, cum omnia elemen-
ta illo die dicantur fuisse distincta.

Præterea quodlibet elementum tendit in lo-
cum suum per suam formam naturalem, sed
aquæ fuerunt ante omnem diem, & ab ipso prin-
cipio: ut patet Gen. 1. dicitur enim quod spiritus
Domini ferebatur super aquas, quod dictum
fuit ante omnem diem, & ante factionem lucis.
ergo non tertia die: sed ante omnem diem aquæ
fuerunt congregatæ in loco suo.

Gen. 1.

Præterea iste est ordo elementorum: quod
subtilius, & formalius contineat totum aliud ele-
mentum minus formale: ut ignis, quia est forma-
lior aere, continet totum aerem: & aer quia est
formalior aqua, & terra continet aquam, & ter-
ram: & aqua, quæ est formalior terra, debet con-
tinere totam terram. non ergo propter congre-
gationem

gationem aquarum potuit apparere arida, idest terra.

Præterea a loco, ad quem mouetur aqua naturaliter, non potest recedere nisi violenter. sed aqua naturaliter mouetur ad cooperiendam terram: sicut aer naturaliter mouetur ad cooperiendum aquam. Sicut ergo nulla pars est aquæ, quæ non sit cooperta aere: sic nulla pars erit terræ, quæ non sit cooperta aquis. Dicere autem, quod violenter retinentur aquæ, vt non cooperiant terram, videtur inconueniens, quia nullum violentum est perpetuum: non ergo posset hoc perpetuari, si per violentiam fieret.

IN CONTRARIUM est. quia sic habetur in textu: Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida, factumque est ita.

Gen. 1.

RESOLVTIO.

Opus diei tertiæ ex Aquarum congregatione congruè describi affeueramus, vt ex Doctoris nostri doctrina patet.

RESPONDEO dicendum, quod, vt patet per habita: dicebantur elementa esse quasi confusa: quia habebant quædam admixtionem ad inuicem, quia aqua habebat quandam admixtionem cum tota terra, & faciebant eam limosam: vt vult Magister in littera. habebat etiam admixtionem cum toto aere, quia faciebat eum turbidum, & nebulosum. Potest etiam dici, quod habebat quandam admixtionem cum aliqua parte ignis, saltem cum illa parte, quæ patitur admixtionem aeris. aquæ ergo à principio occupabant valde magnum spatium: quia erant valde raræ, & nebulosæ. cōgregatæ ergo, idest inspissatæ occupauerunt minorem locum: quia potuerunt recipi in cauernis terræ: vt habetur in littera, quod faciendo, non solum purificauerunt illam partem ignis, quam inficiebant: sed purificauerunt totum aerem, quem faciebant nebulosum: discooperuerunt etiam aliquam partem terræ, illam videlicet, quæ non est habitabilis.

Quomodo autem hoc sit, quod aqua non occupat totam terram; videntur aliqui adscribere motui, & virtuti corporum supercælestium: vt sicut mare fluit, & refluit per virtutem, & per motum corporum supercælestium: sic flumina fluunt ad mare, & refluant a mare per virtutem cœli. Iuxta illud Ecclesiastes 1. Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant: sed sicut flumina in propria forma intrant mare: sic in propria forma exeunt a mare: vel ergo mare est altius terra, vt possint inde fluere flumina: vel hoc sit violenter, vt aqua maris ascendat ad hoc, quod flumina fluant a mare. Sciendum ergo, quod aquæ quandam ponderositatem habent, & ideo cum sint labiles, oportet quod habeant quandam rotunditatem: ita quod in nul-

Fluxus, & refluxus maris vnde.

Fluuiorum origo.

A lo loco habeat aqua superficiem planam. vt si ponatur aqua in scypho, vel in quocunque vase: non habebit superficiem planam: sed gibbosior erit in medio quàm in lateribus. Erit enim gibbosior in medio idest habebit quandam rotunditatem, vel quandam gibbositatem in medio, quia si haberet superficiem planam: cum planum non possit æquè distare a rotundo, extremitates illius aquæ plus appropinquarent cœlo, quàm medium. & quia hoc est esse altius, plus appropinquare, aquæ illæ in extremitatibus essent altiores, quàm in medio: de necessitate ergo est, quod fluant ad medium, & faciant quandam gibbositatem, & rotunditatem in medio, ad hoc quod æqualiter possint distare a cœlo: vel quod dictum est de vno vase, vel de vno scypho, quod aquæ non possunt ibi stare plang, vel habere superficiem planam: multo magis veritatem habet de toto fluuio, vel de toto mari, quod, vt æqualiter distet a cœlo, quandam gibbositatem, & rotunditatem habet in medio.

Aquæ gibbositas in medio, hinc probatur Aqua sphericæ figuræ.

Dicemus ergo, quod si terra haberet formam omnimodam rotundam sine aliqua gibbositate, omnino cooperiretur aquis. forma enim terræ est rotunda, sicut forma pomis est rotunda. Posset tamen pomum habere formam rotundam & habere aliquas gibbositates, & aliquas cōcauitates in illa forma, sicut ergo forma terræ rotunda est, sic & in diuersis partibus potest habere diuersas gibbositates. idest diuersos montes. præter tamen montes habet quandam magnam gibbositatem in parte Septentrionali: in qua gibbositate est terra habitabilis: quæ gibbositas cum aqua facit quasi vnā sphaeram: ita quod aqua cooperit totam terram præter illam gibbositatem: quod quomodo sit plane descripsimus in nostro Hexameron. Sciendum tamen, quod in illa gibbositate sunt magnæ valles, quas intrat mare Mediterraneum, & sunt ibi magni montes, vt apparet ad sensum. Illa ergo gibbositas terræ, quæ cum magno mari facit vnā sphaeram: vbi habet profundas valles, ibi subintrat mare. quia semper aqua currit ad inferius, & fluunt ibi brachia quædam maris: quæ coniunguntur cum magno mari. mare itaque non cooperit terram, quia ascenderet, si ipsa cooperiret. grauitas ergo eius quæ non finit ipsam ascendere: non permittit, quod cooperiat terram. Sed si sic dicimus, quod credimus bene dictum, tria inconuenientia videmur incurrere: quia si aquæ nullo modo ascendunt: sed semper descendunt. Non videtur, quod possimus saluare: quomodo flumina exeant a mari, & ad mare reuertantur, vt iterum fluant.

Terra curta non sit cooperta aq.

Hexamèrò ante hunc librum sent.

Secundò non videtur quod possimus saluare fluxum, & refluxum maris, quia si aqua non ascenderet, nõ videretur, quod mare posset fluere, & refluxere.

Dubitatio- nes.

Tertiò si aqua haberet talem gibbositatem, sicut dictum est, bene videretur, quod naus existens ultra mare, non videretur. quia inter nauē & ter-

qua sunt frigida facientia aerem inspissari: quod faciendo conuertunt aerem in aquam, & augmentant aquam: qua augmentata, & diminuta fit fluxus, & refluxus maris. Hæc autem potissime locum habent in magno mari: super quod semper dyametraliter pertransit Sol in quadam sua circulatione, per cuius transitum fit maxima euaporatio, & diminutio aquarum, quibus diminutis, mare se retrahit.

Creditur etiam, si ubi est magnum mare, & est tantum frigus, & tanta generatio aquarum, quod propter earum abundantiam, mare se diffundat sic: ergo ex augmento, & diminutione aquarum fit fluxus, & refluxus: nec tamen despicendi sunt attribuentes hoc motui supercælestium corporum. Non credimus tamen, quod posset saluari duplex fluxus, & refluxus ex vna, & eadē circulatione: cum tamen sensibilibiter videamus in vna, & eadē circulatione dupliciter moueri mare, vel dupliciter fluere, & refuere. Dicemus ergo quod cum tota sphaera ignis sequatur motum cæli, & quasi tota sphaera aeris, excepta illa parte, quæ clauditur inter montes, iuxta illud Ecclesiastes: In circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur spiritus: idest aer habet quendam circularem motum, quia sequitur motum cæli, ergo in magno mari, ubi non sunt montes, & ubi tota sphaera aeris facit suum circuitum: aliqua pars sphaeræ aquæ recipiendo impressionem cælestem sequitur motum cæli. Si ergo aqua totam terram cooperiret, & nullum haberet obstaculum: nullus forte tunc dubitaret, quando aliqua pars sphaeræ aquæ sequeretur motum cæli, quia ex tali motu nec ascenderet, nec descenderet aqua. Sed dubium consurgit propter resistantiam terræ, quæ non tota cooperitur a mate: ex qua resistantia oportet multiplicari aquas ad partem illam, versus quam secundum aliquam partem sui orbis circulariter reuoluuntur: ut secundum quandam analogiam, extremis, idest cælo Emphyreo, & terra existentibus stabilibus, quia terra in æternum stat: ut dicitur Ecclesiastes: Et cælum Emphyreum est ab omni volubilitate semotum: ut dicunt Sancti: Omnia vero alia intermedia secundum quandam analogiam participant motum primi mobilis: quia ille motus: ut dicitur in octauo Physicorum: est vita in entibus, quia cæli, & elementa præter Emphyreum, & terram, orbiculariter mouentur secundum motum primi cæli, non quod in omnibus habeat æqualem efficaciam ille motus, sed habet omnimodam efficaciam in omnibus cælis inferioribus, quia cæli semper seruant ordinem suum: propter quem secundum motum primi mobilis semper inter diem, & noctem reuoluuntur semel, & tota sphaera ignis sequitur illum motum: quia propter sui leuitatem, & raritatem est facilis ad mouendum. Sphaera autem aeris non totum sequitur hunc motum, quia saltem aer, qui clauditur inter montes, non sequitur dictum motum, ita quod aer minus sequitur motum cæli,

A quam ignis: & aqua minus sequitur præfatum, motum, quam aer, nam credibile est, quod modica pars sphaeræ aquæ, vel magni maris sequitur hunc motum. Illa enim aqua, quæ magis est leuis, vel quæ est minus grauis, & quæ magis participat cum aere, forte sequitur motum cæli, ut per se, idest non per accidens illa aqua mouetur, quasi orbiculariter: quod autem se diffundat super terram: hoc erit per accidens: prout versus partem illam, ad quam mouetur, se multiplicat: qua multiplicata, se diffundit. & quia eo modo, quo potest aqua magni maris quantum ad aliquam sui partem, idest, quantum ad partem suam superiorem sequitur motum cæli: cum motus cæli sit ab vna parte in aliam, & redeat ad eandem: motus maris erit ab vno littore in aliud: & ibi faciet fluxum, & dilatabit se, & propter sui grauitatem, vel propter influentiam motus cæli redibit ad aliud littus: & ex hoc faciet refluxum, & restringet se. Hoc ergo modo poterit forte saluari duplex fluxus, & refluxus maris in vna, & eadē circulatione primi mobilis: vnus propter augmentum, & diminutionem aquarum, & alius propter motum primi mobilis.

Dub. II. Lateralis.

An propter gibbositatem aquæ in medio maris existens terram videre possit.
Conclusio est negatiua.

LETIVS circa hoc dubitatur de hoc quod tertio addebatur de naui existente in medio maris. nam si aqua habet gibbositatem aliquam, in medio erit altior, quam in alijs locis: vsque ergo ad medium maris semper poterit videri nauis ab his, qui sunt in terra, & semper poterit videri terra ab his, qui existunt in naui: quod videmus sensibilibiter falsum,

Dicemus ergo, quod quælibet aqua inter vtrumque littus facit quādam partem sphaeræ, quod si queratur quomodo sit illa sphaera, responderetur, quod si poneretur vnus pes circini immobilis super centrum terræ, & alius pes mobilis moueretur super aquas a littore in littus: talem speciem, & talem rotunditatem faceret aqua, qualem faceret pes circini mobilis motus a littore in littus, & si non potest aqua assequi omnimodam rotunditatem, sicut assecuti sunt cæli, quia non est dare hic inferius aliquid omnino rotundum, nec aliquid omnino planum: assequitur tamen, & imitatur illam rotunditatem, quantum potest, quod ergo dictum est de aqua maris, vel de aqua fluuij, intelligendum est de aqua existente in scypho, vel in quocunque vase: siue sit vas plenum: siue

non

Sphaericum
omino in his
inferioribus
non datur.

Ecd. 3.

Ecd. 1.

Arist. t. c. 1.

non plenum. nunquam enim aqua in quocunq; vase habet superficiem plenam, sed habet eam gibbosam, eo modo, quo faceret circinus habēs pedem in centro terræ motus modo, quo diximus, ab vno latere vasis in aliud. His ergo excursis, dicamus, q̄ quilibet circulus est æqualiter curuus. Propter quod non potest accipere ita modicam partem de circulo, q̄ si ducatur corda ab vno puncto illius partis ad aliud, q̄ arcus non superet cordam. Et si esset aliquod animal in extremitate cordæ minus, quàm sit eleuatio arcus supra cordam; ille arcus celaret illi animali id, quod esset ultra arcum.

Sic & in proposito: quando tantum iuit nauis supra mare, q̄ si duceretur corda à littore vsque ad nauim; faceret arcum magis eleuatum a corda, quàm sint alti oculi existentium in nauī, tunc existentes ibi non possent videre littus. Potest enim esse, quòd existēs in nauī non videat littus: quod littus videt existens in arbore nauis, quia forte præfata gibbositas aquæ pertransitæ est altior oculo existentis in nauī, quàm oculo existentis in arbore. sed quando plus procedit nauis, semper augetur gibbositas maris interpositi inter nauem, & littus, tantum ergo poterit procedere nauis, q̄ nec existens in nauī, nec in arbore videbit littus. Soluta est ergo difficultas tertia: quòd cum aqua maris faciat gibbositatem circumlatam secundum pedem circini motum a littore in littus, semper inter nauem, & littus interponitur aliqua gibbositas aquæ, licet illa gibbositas non sit semper tanta, quòd possit celare littus,

RESP. AD ARG. ART. I.

Ad primum dicendum: quòd licet aliquomodo omnia elementa fuerint distincta tertia die: sufficit tamen fecisse mentionem de sola congregatione aquarum, quia, vt patet per habita, ex sola congregatione aquarum fuerunt omnia elementa suo modo distincta.

Spiritus Dñi ferebatur super aquas, i. super materiam informem.

Ad secundum dicendum, q̄ cum dicitur, q̄ Spiritus Domini ferebatur super aquas: ibi aqua non stat pro elemento aquæ, sed pro tota illa materia informi, super quam ferebatur Spiritus Domini, sicut fertur voluntas artificis super aliquam rem faciendam: vel quia quod facit tale, dicitur esse tale, vt ignis dicitur piger, quia facit hominem pigrum. Spiritus Domini ferebatur super aquas quia faciebat illas aquas ferri, & circunvolui,

Ad formam autem arguēdi dicendum, quòd elementum aquæ non tendebat tunc in suum locum, quia aquæ illæ erant rarefactæ, & nebulo sæ: secundum quem modum videmus aquas eleuari, & tendere in altum.

Ad tertium dicendum, q̄ patet per iam dicta quare aqua non cooperit totam terram,

Ad quartum dicendum, q̄ aqua per se non potest ascendere: sed descendere, si autem ascendet, vel hoc est violenter, & per impulsū,

A vt per ventum, vel per aliud, quod impellit aquam, vel hoc est naturaliter, quia forte cælum mouet, ibi imprimendo aliquid passio, & dando aliquam vim, & aliquam virtutem passio. Vt, si mouet vapores superius: aliquam vim & aliquem calorem imprimit vaporibus: per quam eleuantur superius, dato tamen, quòd cælum de nouo nihil imprimeret insitis inferioribus, eo tamen ipso quòd data est istis inferioribus talis natura, per quam sunt apta nata sequi sua superiora; & sequi motum cæli, patet quòd ex hoc aliquid de elemento aquæ potest circunvolui: ergo secundum motum cæli fiet fluxus, & refluxus maris, qui non erit violentus, sed naturalis.

ARTIC. II.

*An opus tertiæ diei ad germinationem terræ pertineat.
Conclusio est affirmatiua.*

Aegid. in Hexam. 2. p. cap. 28. 29. D. Th. 1. p. q. 69. art. 2. Et 2. sent. d. 14. art. 5.

SECUNDO quæritur de opere tertiæ diei, quantum ad germinationem terræ. Et videtur, quòd inconuenienter describitur productio terræ, productio herbarum, & lignorum facta tertia die: cum per primos tres dies fuerint res distinctæ, per alios tres sequentes fuerint ornatæ, sed plantæ videntur pertinere ad ornatum terræ: productio ergo plantarum non videtur debuisse fieri tertia die.

Præterea aliqua fiunt in terra, aut per peccatum videntur esse producta: cuiusmodi sunt spinæ, & tribuli, quæ tertia die dicuntur fuisse facta, iuxta illud Gen. Spinæ, & tribulos germinabit tibi: ergo &c.

Præterea dicitur Gen. Istæ generationes sunt cæli, & terræ, quando creatæ sunt in die, quo fecit Deus cælum, & terram, & omne virgultum agri: ergo cum fecit Deus cælum, & terram, fecit omne virgultum agri. sed hoc fuit ante omnem diem, ergo &c.

D Præterea, cum & mineralia sint in terra, & crescant in venis terræ, debuit de his fieri mēuo.

RESOLVTIO.

Opus diei tertiæ ad germinationem terræ pertinere affirmamus.

RESPONDEO dicendum, quòd sententia Aug. videtur esse diuersa a sententijs aliorum Sanctorum, quia videtur sentire, quando dixit Deus: Germinet terra, quòd ex hoc verbo nō fuerunt productæ herbae, neque plantæ: sed fuit colata

Spinæ, & tribuli pp peccatum.

Gen. 2.

Gen. 2.

Herbae, & virgultus quæ do facta.

Gen. 2.

lata terrę virtus producendi herbas, & plantas. quod probat per litteram Gene. 2. cap. vbi dicitur, quodd istę sunt generationes cęli, & terrę, quando creatę sunt in die, quo fecit Deus cęlũ, & terram, & omne virgultum, antequam oriretur in terra, & omnem herbam regionis, priusquam germinaret. si autem est factum virgultũ in terra antequam oriretur in terra, & est facta herba regionis, priusquam germinaret terra, nõ ergo herbę, & virgulta fuerunt facta secundum se. quia nondũ talia fuerunt orta in terra, sed facta fuerunt talia. quia data fuit terrę vis germinandi, & vis producendi ea. Communis tamen Sanctorum opinio est, quodd tertia die in propria forma fuerunt factę herbę, & plantę, siue arbores cum folijs, & fructibus, quod concordat cum littera, quia plantauerat Deus Paradisum a principio, & ibi posuit hominem quem formauerat, & dixit, quodd de omni ligno comederet, pręterquam &c. ergo tunc ligna, siue arbores iam habebant fructus, quia non comeduntur ligna in se, sed comeduntur fructus eorum. & si aliqua ligna comeduntur, vt cynamomũ, hoc est magis in via medicinę, qũ in via cibi. Dicimus enim, quodd secundum rationes seminales, prout terra habet virtutem producendi arbores, vt plurimum plantę, & arbores stāt per plures annos, antequam producũt fructus. Possumus ergo hoc modo saluare litteram Gene. dicendo, quodd vtrunque factum fuit tertia die, videlicet, quodd fuerunt productę arbores cum folijs, & fructibus per rationes obedientiales ad mandatum Dei, qui est agens super naturale, cui obedit natura secundum suam voluntatem, & in initio fuit data vis terrę secundum rationes seminales, vt continuaret se in productione herbarum, & plantarum Fecit ergo Deus omne virgultum, & omnes arbores cum folijs, & fructibus, per rationes obedientiales antequam orirentur in terra per rationes seminales. Antequam ergo terra germinaret per vim sibi naturaliter innatam ad producendum herbas, & plātas naturaliter, fuerunt virtute diuina hęc producta supernaturaliter. sic ergo Deus fecit aues, & animalia, & dixit: Crescite, & multiplicamini, & dedit eis virtutem se propagandi: sic fecit herbas, & plantas, & dedit eis virtutem germinandi, & producendi ipsas. In operibus enim illorum sex dierum, tota ratio facti fuit potentia facientis.

Nunc enim non fit equus nisi quia generatur ab equo. sed tunc prius factus fuit equus, quam generaretur ab equo, vel generaret equum. quia non per generationem equi, sed per verbum diuinum factus fuit primus equus. sic etiam priusquam germinaret terra per rationes seminales, vt modo germinat, fuerunt factę plantę per rationes obedientiales, vt nunc diximus, & in nostro Hexameton habetur.

Aduertendum tamen, quodd rationes seminales, per quas producuntur animalia, & plantę, & herbę, quantum ad aliquid sunt similes: sed

A quantum ad multa sunt valde dissimiles. Similes sunt quidem. quia sicut in animalibus aliqua fiunt per generationem, & ex simili: & aliqua fiunt ex putrefactione absque eo, quodd pręcedat simile: sic in his, quę generantur ex terra, aliqua fiunt ex simili pręcedente, vt frumentum: aliqua ex sola putrefactione terrę. Vnde & Commenta. quantum ad generationem animalium vult in 12. quodd id, quod fecit semen in animalibus, quę generantur ex semine, facit putrefactio in his, quę generantur ex putrefactione. quantum ergo ad hoc aliqua similitudo est inter animalia, & ea, quę fiunt ex germinatione terrę, sed quantum ad alia sunt multę dissimilationes. quia * in natura animalium est solus vnus modus communicandi naturam. propter quod ea, quę nascuntur ex putrefactione nunquā nascuntur ex semine. Videmus. n. mures aliquos generari ex putrefactione, & isti sunt statuta parui habentes pilos debiles, & tales mures nunquā generant, & si videamus mures aliquos ex putrefactione genitos assistere alijs muribus, hoc non est quia generant illos, sed quia fortē aliquid operantur, vt per putrefactionem generantur mures illi. quod satis est credibile, vt eis naturaliter possint communicare suā speciem. sicut, & scabrones ex simo equino faciunt quosdam patuos globos, & ex illis per putrefactionem generantur alij scabrones. Non enim scabrones generantur ex semine, sed ex putrefactione, licet alij scabrones ad hoc fiendum, aliquid operentur. Sunt autem & alij mures, qui generantur ex coitu, qui nõ sunt eiusdem speciei cum generatis ex putrefactione, vt patet ex statuta corporis. quia sunt maiores: & ex pilis. quia habent pilos maiores, & fortiores.

Propter hanc determinationem ergo, quā videmus in animalibus, omne animal generatum ex commixtione animalium diuersarum specierum, vt mulus, vel mula, qui generantur ex asino, & equa, de necessitate sunt steriles. propter quod mulus nunquam generat, & nunquā mula concipit, vel portat in ventrem. Nam si mulus generaret, vel generaret mulum, & tunc fieret mulus dupliciter, ab asino, & mulo. quod animalium natura non patitur: vel generaret non mulum, & tunc non assimilaret sibi passum, quod est contra naturam agentium. sed in plantis non sic. * Illę enim eadem herbę, quę nascuntur ex putrefactione possunt facere semine, ex quibus producuntur alię herbę similes. Videmus enim in antiquis edificijs, quodd ex putrefactione cimenti generatur absinthium, ex quo potest generari aliud absinthium. Ex tali enim putrefactione generantur quędam herbę, quę vocantur rutę, quę faciunt semina, ex quibus possunt oriri alię rutę.

Est etiam in animalibus pręter modum prędictum alius modus, vt animal generatum ex semine nõ sit nisi ex semine determinato, & n. o. Aegid. super ij. Sentent. Hhh deter.

* Idem ferē dist. 16 q. 2. art. 2. dub. 1. dist. 14. q. 2. art. 2. dist. 1. p. 1 q. 2. art. 1. 6 q. 1 argu. & q. 2. art. 1. ad vlt. argu.

Muli, & mulę steriles vnde, sed vnde Arist. 2. de gen. animalium ca. vltimo.

* Eadē natura specificā pluribus modis in aliquibus commenicari potest, non autem in animalibus, idē ferē dist. 1. p. 1 q. 2. art. 6 ad 1. arg.

Rationes seminales animalium, & plantarũ quomodo conueniāt, & differant

determinato, ut ex commixtione maris vel semina-
re, & ea, quæ generantur ex putrefactione non
sunt nisi ex determinata putrefactione, sed in her-
bis, & plantis est multiplex modus productio-
nis, & multiplex est in eis ratio seminalis. In
vna enim, & eadem planta est ratio seminalis in
radice, ramo, & semine: ut apparet in vite, quod
siue ponas radicem vitis sub terra: producet pal-
mites, & generabit vitem, siue ponas ramos vitis
sine radice, siue ponas semen, & grana: quæ sunt
in vuis, illud idem fiet,

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendum:
Commo 3. quod secundum August. 2. super Gen. plantæ, &
arbores sunt distinctæ a terra: & sunt affixe terre:
quia ergo sunt affixe terræ: factæ sunt eadem die,
qua apparuit terra: quia vero habent quādam
distinctionem a terra: licet eadem die fuerint fa-
ctæ, scriptura tamen distincte loquitur de his, &
de terra, posuit ergo pertinere ad opus distinctio-
nis, & ad diem illum, in quo apparuit distincta ter-
ra propter infixionem, quam habent in terra.

**Spine, & tri-
buli quādo,
& cur facti.** Ad secundum dicendum quod spine, & tribu-
li possunt dici facti à principio: quando fuerunt
facta alia, quæ germinantur à terra: per peccatum
tamen fuerunt facta ad onus, & ad laborem ho-
minis: ut, extirpando eos, in sudore vultus sui ve-
sceretur pane suo. Sed quæres, quid fuisset ante
peccatum de spinis, & de tribulis. Ad quod potest
dupliciter responderi: Vno modo ex parte diui-
næ providentiæ. Alio modo ex parte productionis
terræ. Ex parte quidem diuinæ providentiæ res-
ponderi potest, quod sicut fuisset de corpore ho-
minis: ita fuisset de eius opere, ut sicut diuina p-
videntia conseruasset corpus hominis a violentiis
superuenientibus, ut à leonibus, & ab alijs, quæ
possent nocere homini: sic conseruasset opus ho-
minis à superuenientibus impedimentis: ut à tri-
bulis, & spinis: & ab alijs herbis impediendi-
bus eius opus. Nā p. tribulos, & spinas possu-
mus intelligere non solum id, quod significant:
sed possumus intelligere omnes herbas, quæ no-
bis iniunctis nascuntur in terra, quam operamur,
& impediunt opus nostrum. Possumus autem
ad hoc respondere ex parte maledictionis terræ:
quia terra ante peccatum fuisset magis prompta
ad faciendum res proficuas. post peccatum ue-
ro fuit magis prompta ad faciendum res noci-
uas, ut intantum post peccatum fuerit terra prom-
pta ad faciendum spinas, & alia impediendi-
a opus nostrum, ut vix possimus talia extirpare:
fuissent ergo ista ante peccatum: sed non fuissent
intantum nocumentum hominis, sicut post fa-
ctum: immo forte ante peccatum non fuissent
ad aliquod nocumentum. Ad tertium dicendum,
quod non omnia fuerunt vno & eodem die dis-
tincta, & ornata: prout distinctio & ornatus re-
feruntur ad fieri: quia distinctio habuit suum
fieri in tribus diebus: & ornatus in tribus alijs:
sed prout referuntur ad factum esse, & ad com-
pletum esse: oportet dare aliquem vnum diem
in quo omnia hæc fuerunt perfecta & completa:
& de tali die videtur loqui Scriptura, cum dicit:

A Perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eo-
rum, quod patet per hoc quod subditur, quod
compleuit Deus die 7. opus suum, Quod vero
additur postea: Istæ generationes cœli, & terræ:
quando creatæ sunt in die, quo fecit Deus cœlum,
& terram, intelligendum est in die, quo fecit com-
plete, id est in die, quo complete distinxit & orna-
uit cœlū, & terram, & elementa. De eo vero quod
additur, quod fecit omne virgultum antequam
oriatur in terra, patet solutio per ea, quæ dixi-
mus in solutione principali.

Ad id autem, quod dicebatur de mineralibus:
Dicendum, quod cum ista sint occulta in terra,
non oportebat populo rudi de eis facere mentio-
nem: vel possumus dicere, quod mineralia cum
sint inanimata, quantum ad usum nostrum pos-
sunt habere aliquam nobilitatem: sed secundum
naturam sunt ignobiliora plantis: cum animata
secundum naturam sint inanimatis excellentio-
ra. cum ipsa ergo terra inanimata comprehen-
duntur mineralia, quæ fiunt ex terra: & occultan-
tur in terra, & sunt inanimata, sicut terra.

Q V Æ S T I O III.

De opere diei quarta.

P O S T E A quæritur de tertio
principali: videlicet de opere
quartæ diei, quando luminaria
fuerunt facta. Circa quod quæ-
runtur quatuor. Primo de ipsa
factio luminarium. Secundo
de effectu eorum generaliter: utrum aliquid effi-
ciant in ista inferiora. Tertio de effectu eorum
specialiter respectu liberi arbitrii, utrum habeant
causalitatem aliquam respectu eius. Quarto de
animatione ipsorum, utrum luminaria cœli sint
animata.

A R T I C. I.

*An ad opus quartæ diei pertineat
productio luminarium.*

Conclusio est affirmatiua.

D Aegid. in Hexam. 2. p. cap. 31. D. Th. 1. p. q. 70 art. 2. Et 2.
sent. d. 15. art. 1. Et de Pot. q. 4. art. 1. du. 30. Nic. de Nis-
tract. 2. p. 2. de opere 2. diei. q. 1.

P R I M U M sic proceditur: Vide-
tur, quod inconuenienter de-
scribatur ornatus cœlorum per
factionem luminarium. nam
secundum Philosophum. in 2. de cœlo, & mundo: Stella non
mouetur nisi motu orbis. Est enim stella secun-
dum ipsum ibidem pars orbis immobilis: sed

Tex. c. 44.

vt supra dicebatur, productio Planetarum pertinet ad opus distinctionis, quia immobiliter sunt affixæ terræ: Pari ergo ratione productio Stellarum pertinet ad opus distinctionis, cum sint fixæ in orbe, & sint ipsius orbis pars immobilis, ergo &c.

Præterea, videtur, quod in prima productione rerum fuerit ordo retrogradus, quia primo fuerunt productæ plantæ, quod fuit factum tertia die, quæ sunt immobiliter affixæ terræ: & postea quarta die fuerunt factæ stellæ, quæ sunt immobiliter affixæ orbi.

Præterea inconuenienter, vt videtur, Luna, & Stellæ dicuntur luminaria. Nam luminare videtur quoddam vas luminis, & quoddam, quod de se emittit lumen, sed Luna, & Stellæ de se non emittunt lumen, cum omnes recipiant lumen à Sole, ergo &c.

Præterea multæ Stellæ sunt maiores Luna, quia, vt probant Astronomi, omnis Stella, quæ est in octaua sphaera visu notabilis, est maior tota terra, sed Luna est minor terra, cum claudatur in umbra terræ, quæ umbra semper attenuatur, & tendit in nihil, propter quod quicquid clauditur ibi est minus terra: Luna ergo non debet dici luminare magnum.

Præterea luminare dicitur præesse illi tempori, quando apparet, sed Luna apparet in die, videtur ergo, quod præsit diei.

IN CONTRARIUM est littera Gene, ubi habetur, quod luminaria cæli, & Stellæ fuerunt facta quarta die, & quod Luna est luminare magnum, & quod præsit nocti.

RESOLVTIO.

Stellæ, Sol, & Luna facta sunt primo & in quadam densitate, sed non lucebant, sicut modo.

RESPONDEO dicendum, quod in sex diebus fuerunt facta omnia, qui sex dies diuiduntur in duos ternarios, quorum vnus potest dici ternarius distinctionis, vel potest dici ternarius perfectionis, quia in illo ternario fuerunt res distinctæ, vel fuerunt res perfectæ. Idem est enim, rem esse distinctam, & rem esse perfectam secundum suum modum. Est enim idem vnum quod aliud: sed alia, & alia ratione sumptum. Dicitur enim res perfecta, vt habet esse, & vt est ens, sed dicitur distincta, vt habet vnitatem, & vt est vna, & quia vnum, & ens conuertuntur, vt potest haberi ex 5. Metaph. ideo opus distinctionis, & opus perfectionis possunt pro vno, & eodem sumi, aliter, & aliter accepto. Alius vero ternarius appositus fuit ad ornandum res, ita, quod quarta die fuerunt ornati cæli: quinta aer, & aqua: sexta, terra.

Quod autem primus ternarius debeat adaptari ad opus distinctionis, patet, quia in quolibet illorum trium dierum fit mentio de diuisione, vel de distinctione, quia prima die quando fuit facta lux, fuit diuisa lux à tenebris. Secunda die, quando factum fuit firmamentum, fue-

runt diuisæ aquæ ab aquis: tertia die quando aquæ fuerunt congregatæ in locum vnum, fuit diuisa aqua ab alijs elementis, hoc enim est congregare aquas in locum vnum, habere locum per se, & non esse admixtas alijs elementis, potest ergo primus ternarius directe adaptari ad opera distinctionis, vel potest adaptari ad opera perfectionis. Secundus vero ternarius adaptari potest ad opera ornatus. Nam cum opera diuina littera Gene, narrasset diuisa per sex membra, iuxta opera sex dierum: postea illa lex reduxit ad duo, hoc ergo est, quod habetur in Gene. 2. cap. perfecti sunt cæli, & terra, id est cæli, & omnia elementa, & omnis ornatus eorum, ergo ad distinctionem, vel ad perfectionem, & ornatum reducenda sunt opera sex dierum quare si perfectio, & ornatus ex æquo diuidunt senarium, oportet, quod quodlibet eorum contineat vnum ternarium.

His itaque excursis, dicamus primò videndum esse, quomodo differat opus distinctionis ab opere ornatus. Dixerunt ergo aliqui, quod cum omnia, videlicet cæli, & elementa facta essent secundum formas substantiales, distinctio eorum, & ornatus ipsorum non fuit nisi quantum ad collationes virtutum. Aliquæ enim virtutes sunt collatæ cælis, & elementis in illis sex diebus, quas videmus esse duplices: quædam enim sunt generales non seruientes ad determinatam speciem, sicut sunt virtutes elementales: quædam speciales deseruientes ad determinatas species, distinguuntur ergo secundum istos opera distinctionis ab operibus ornatus, quia in operibus distinctionis fuerunt collatæ virtutes rebus, quasi

generales: vt Prima die quando fuit facta lux, fuit collata cælis quædam virtus generalis, vt per lucem influerent, & haberent quendam effectum in res alias generalem, non determinatum ad hanc speciem, vel ad illam. Secunda vero die, quando fuit factum firmamentum, quod incipit moueri contra motum primi mobilis, fuit quædam alia virtus generalis collata cælis: vt non solum per lucem, sed etiam per contrarietatem motuum haberent quendam effectum generalem in alia non determinatum ad hanc speciem, vel ad illam. Tertia vero die, quando fuerunt distincta elementa, fuerunt eis collatæ virtutes quædam generales non deseruientes determinatæ hanc speciem, vel ad illam. Nam qualitates elementorum sunt quædam virtutes generales, per quas agunt elementa: non tamen sunt determinatæ ad hanc speciem, vel ad illam.

Sed in operibus ornatus fuerunt collatæ rebus virtutes speciales ad determinatas species, ista enim inferiora in vniuersis iuuantur per superiora. Et omnes virtutes hic inferius reducuntur in aliquas virtutes cælestes, sicut ergo in rebus istis inferioribus videmus aliquas virtutes generales, cuiusmodi sunt virtutes elementales, non deseruientes ad aliquas determinatas species: & videmus aliquas virtutes determinatas, & speciales determinatè deseruientes ad hanc

Opinio aliorum.

Virtutes generales, & speciales.

Luna, & Stellæ an sint luminaria.

* Stellæ multæ maiores Luna, quæ minor est terra. terra. n. secundum nostros Philosophos est minor Luna. A' fignus vero aff' reb' elementorū alterum altero maius esse in d' c' pla proportionē, & Luna n' igne, Lunaque Mercurij: sic de singulis. Sed videtur contradi & Sol, d' c' i' superio- ris in Prol. & d. 1. q. 2. art. 3 in Resolu. dub. 2.

Distinctio, & perfectio quid differant.

T. c. 10.

speciē, vel ad illā: cuiusmodi sunt virtutes, quæ sunt in seminibus, tam in animalibus, quàm in his, quæ oriuntur ex terra, vt semen equi determinate deseruit ad speciem equi: & semen Leonis ad speciem Leonis. sic etiā in his, quæ oriuntur ex terra, q̄ seminauerit homo, hæc & meret.

Sic ergo in istis inferioribus est dare duo genera virtutum, cum nihil fiat hic inferius, quod non reducat in virtutes celestes; oportet, q̄ sic & in celestibus sit dare hæc duo genera virtutum. quia aliquæ sunt ibi virtutes speciales deseruiētes ad determinatas species, & istæ sunt in Sole, in Luna, & Stellis, quæ secundum alium, & alium aspectum deseruiunt ad alias, & alias species rerum, aliquæ vero generales non determinatæ deseruiētes ad hanc speciem, vel ad illam, vt in eodem Sole, qui communiter omnibus deseruit ad lucem. Sed ex hac positione videtur, quod quarta die non fuerint facta luminaria, sed luminaribus iam præexistentibus fuit collata virtus, per quam habent efficaciam, vt per eam producantur determinatæ species rerum. Propter quod sic dicentes ad argumentum illud: Fiant luminaria in firmamento cœli, dicunt, quod non intelligitur, quod non fuerint facta secundum esse suum specificum, sed eorū substantia prius existente, tunc primo determinatæ virtutes sunt eis collatæ.

Sed hoc stare non potest. quia secundū Magistrum illæ tres noctes fuerunt sine omni luce. Postea quarta nox, factis luminaribus, fuit luce decorata. Concedimus enim cœlos, & elementa a principio fuisse facta secundum suas substantiales formas. sed a principio ante omnem diem non fuit facta lux. sed tenebræ erant super faciem abyssi, quia maior est huiusmodi scripturæ auctoritas, quàm totius humani ingenij perspicacitas. Sic etiam ante quartam diem non lucebant luminaria cœli, sed quarta die incæperunt lucere. Facti ergo erant cœli secundum substantiales formas. quia eiusdem naturæ, & eiusdem substantiæ erant Stellæ cum suis orbibus. quia cum sint naturaliter fixæ in suis orbibus, sunt eiusdem naturæ cum orbibus. Philosophus enim in de cœlo, & mundo, licet istud verbum proposuerit generaliter, quod omne quod naturaliter est fixum in aliquo, est eiusdē naturæ cum eo, in quo est fixum, specialiter tamen dixit hoc propter ipsas Stellas. Stella ergo non differt ab orbe, in quo est fixa secundum substantiālē formā, vel secundū substantiā, sed differt ab eo, quia est densior, & spissior pars sui orbis.

Duobus itaque modis possunt intelligi facta luminaria cœli. Nam vbi debebant esse Stellæ, erant orbis spissiores, quàm vbi non debebant esse. sed fortè non erat tanta ibi spissitudo, quod possent lucere, sicut apparet in Luna, quia pars illa Lunæ, vbi est macula, non lucet. Aliæ autem partes lucent. Quod secundum Commentum, ille contingit, quia Luna in illa parte non est ita lēsa, nec ita spissa, sicut in alijs partibus. Illa ergo pars Lunæ, quæ non lucet, densior est suo orbe,

A sed non est ita densa, sicut sunt aliæ partes, quæ lucent, talem ergo densitatem poterunt habere Stellæ a principio, sicut est macula Lunæ, quæ non lucet, sed quando dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, tunc ad verbum diuinum fuerunt magis condensatæ, & incæperunt lucere. secundum hoc ergo Sol fuit tripliciter condensatus. vt Prima condensatio esset secundum condensationem illam, quam nec habet Luna nec Stellæ, quæ non lucent nisi per lumen receptum ab alio. Secundo quando dixit Deus: Fiat lux, tunc fuit magis condensata substantia Solis, & incæpit lucere, sed antequàm fuerit factus inde Sol, fuit ad hoc magis tertio condensata substantia Solis, & incæpit fortius lucere. vnde Augustinus, inter alias causas, quas assignat de factione solis, ista est vna, vt augmentaretur fulgor diei. quod autem Sol fuerit factus de illa luce prius facta, non debemus vertere in dubium. quia hoc clare dixit Dionysius. 4. de Diui. nomi. qui loquens de Sole ait, quod ipsum scilicet corpus solare est id lumen, supple primo factum, quod informe erat, & quod diuinus Moyses determinauit prima omnium dierum ab ipsa Trinitate factum. Illa ergo lux, quæ fecit illos tres dies, fuit lux, de qua factus est Sol, quæ lux erat informis, id est non erat ita splendida, sicut fuit postea, facto inde Sole, habuit ergo Sol tres densitates: Vnam a principio, secundum quam non lucebat. Secundam, quando fuit facta lux. Tertiam densitatem accepit, quando fuit facta inde Sol. Aliæ vero Stellæ, & Luna fortè habuerūt duas densitates. Vnam a principio, quæ fuit macula Lune, quæ non illuminata a Sole non splendet. Aliam quidem densitatem acceperunt quarta die, quando fuerunt facta luminaria in firmamento cœli, ergo per maiorem densitatem tam in Sole, quàm in Luna, & in alijs Stellis, dicimus esse facta luminaria cœli. Et hic est vnus modus dicendi, qui potest poni in materia ista.

C Possumus autem & alium modum adducere magis probabilem, & magis rationabilem, qui est, saluato textu Scripturæ sacræ, cuius auctoritatem sufficienter non possumus exprimere, quàmuis omnes varietates factæ in celestibus fuerint tantum secundum rationes obediēciales, prout materia obedit Deo Factori suo: sed non secundum rationes feminales, prout materia obedit agentibus naturalibus, tamen quanto pauciores tales varietates possumus ibi ponere, tanto magis videmur ad veritatem accedere. Possumus ergo Scripturam sacram saluare hoc modo: Dicendo, quod a Principio ante omnem diem in illo instanti, quando Deus fecit cœlum, & terram, factæ fuerunt Stellæ, & Luna in illa densitate, in qua sunt modo. sed non lucebant. quia nec modo lucent, nisi prout recipiunt lumen à Sole. Sol etiam fuit factus in tanta densitate, in quanta sunt modo Luna, & Stellæ, sed non lucebat. quia nec modo Luna, & Stellæ lucent, nisi per lumen

Solis triplex condensatio. Idem infra d. 15. in dub. 2. litt. rali.

Sol quado, & cui factus.

Stella est eiusdem naturæ cū suo orbe lib. 2. cœli t. c. 41. 3. cœli t. c. 2.

Idem supra d. 2. q. 2. art. 2.

Lunæ macula vnde. Idem supra d. 2. q. 2. art. 2. in Ref. dub. 2.

Rationes obediēciales & feminales quomodo differant.

lumen receptum ab alio : & quando dixit Deus: Fiat lux. Substantia Solis fuit tunc magis condensata, & incipit lucere, & emittere radios, & fecit illos tres primos dies, ut patet per Dionysium: sed illi radij non erant tantæ efficaciz, quæ Luna, & Stellæ possent lucere per eos: sed quarta die est data tanta densitas illi materiæ, ex qua constabat Sol, quod intantum fuit augmentatus splendor Solis, quod huiusmodi splendor pertingens ad Lunam, & Stellæ fecit ea splendere, & lucere. Ergo quarta die fuerunt facta luminaria cæli, Sol, & Luna, & Stellæ, quia lumen Solis fuit augmentatum, ex qua augmentatione lumen Solis sic augmentatum pertingens ad Lunam, & Stellæ, fecit eas lucere, & splendere, quæ prius non lucebant, nec splendebant.

Dubitatio.

Sed quæreret aliquis: Vtrum aliquo modo possent saluari verba Doctorum dicentium, quod luminaria facta erant prius secundum suas substantiales formas, sed quarta die fuerunt eis collata virtutes ad causandum determinatas species rerum. Soluendum ergo, quod proprie loquendo tunc fuerunt facta luminaria, quando incæperunt lucere. cum ergo narrauerimus duplicem modum, secundum quem possunt dici facta luminaria, vnum per condensationem omnium, quia nec Luna, nec Stellæ habebant tantam condensationem, quantam nunc habent, alium autem modum ex sola condensatione Solis, a quo Luna, & Stellæ lumen recipiunt: cum quarta die hoc fuerit factum, tunc possunt dici facta luminaria.

Solutio.

De virtutibus autem specialiter collatis eis: satis possunt saluari eorum dicta ex ratione motuum, & ex ratione luminum. quia satis potest probabiliter dici, Quod quarta die incæperunt moveri deferentes Planetarum, & eorum epicycli, & tunc planetæ incæperunt habere suos proprios motus, per quos habuerunt alium, & alium aspectum ad hæc inferiora, secundum quos alios, & alios aspectus incæperunt habere efficaciam quandam specialem ad alias, & alias species producendas.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod Stella est pars orbis immobilis, non tamen est eo modo immobilis, sicut plāta. quia plantæ sic sunt immobiles, & affixæ terræ, quod nec mouentur motu suo, nec motu terræ, nisi fortè per vapores siccos cōcutientes terram per quandam violentiam facerent terremotum, qui non est nec semper, nec vniuersaliter, sed est ad tempus in aliqua modica parte terræ. sed Planetæ, & si non mouentur per se, mouentur tamen motu sphaeræ, in qua fixi sunt. & Stellæ mouentur motu firmamenti, in quo sunt fixæ, sed hoc est semper, & continuè planetis. etiam non solum damus motum sphaerarum suarum, sed motum deferentium, & epicyclorum, ut ex hoc non sit simile de plantis, & Stellis. Possumus autem, & aliter soluere. quia terra non solum est ornata plantis, quæ sunt insensibiles, & immobiliter affixæ terræ, sed etiam ornata animalibus, & ho-

minibus, quorum plantæ, & ea quæ producit terra, sunt cibus, & alimentum, iuxta illud Gen. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen, & vniuersa ligna, ut sint vobis in escam, & cunctis animalibus. cum ergo, quia animalia sunt nobilius ornamentum, tum etiam quia germinata in terra sunt propter cibum animalium, dicuntur animalia ornamentum terræ, & non plantæ. sed cælum non habet aliud ornamentum nisi luminaria, ideo dicta sunt ornamentum cæli.

Gen. 1.

Ad secundum dicendum, quod cum plantæ non dicantur ornamentum terræ, non fuit ibi ordo retrogradus, nec quantum ad distinctionem: nec quantum ad ornamentum, cum prius fuerint distincti cæli, quàm elementa, & prius fuerint ornati, quàm elementa.

B

Ad tertium dicendum, quod luminare potest dici vas luminis, quia illuminat ista inferiora, ut patet in Luna, & Stellis. Ad formam autem arguendi, quod luminare est vas luminis, vel habet lumen a se; Dici potest, quod a se habent aliquid, unde luceant: sed illud, quod habent a se, non potest exire in actum, nisi per lumen Solis: sicut & colores per se sunt visibiles, non tamen mouent visum, nisi secundum actum lucidi. Et ut demus sensibile exemplum: Luna non lucet in parte illa, ubi habet maculam, lucet tamen in alijs suis partibus, nisi ergo Luna haberet aliquid a se, non luceret per hoc, quod respiceretur a Sole. Sic nec macula eius lucet quantumcunque respiciatur à Sole.

Luminaria vnde dicta.

C

Ad quartum dicendum, quod luminaria magna dicuntur ex eo, quod apparèt nobis magna, vel ex eo, quod visus noster iudicat ea esse magna. Quantumcunque ergo aliquæ Stella secundum se sint maiores Luna, visus tamen noster nullas iudicat maiores ea.

Luminare maius sur Luna.

Ad quintum dicendum, quod Luna quantumcunque videatur in die, tamè non lucet propter præsentiam Solis, nec præest diei tanquam luminare.

ARTIC. II.

An Luminaria cæli influant in hac inferiora.

Conclusio est affirmatiua.

D

D. Tho. 1. p. q. 115. art. 3. Et 2. sentent. d. 15. art. 2. D. Bona. d. 14. p. 2. art. 3. q. 2. & 3. Ric. d. 14. q. 17. Biel d. 14. q. 1. Sco. d. 14. q. 3. Th. Arg. d. 14. q. 1. art. 4. Dur. d. 14. q. 1. p. 2. Capr. d. 14. q. 1. Bacc. d. 15. q. 1. 105. Gand. 8. Phyl. q. 6.

EC V N D O quæritur de luminariis cæli quantum ad effectum eorū generaliter: Vtrum habeant aliquem effectum in ista inferiora. Et videtur, quod non. quia dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & sint in signa, & tempora &c. Aegid. super ij. Sentent. H h h 3. Præ-